

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Kamil Beer

Pan Archeolog

Životopisná výpověď Jana Bouzka

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Jan Kašpar

Praha, 2013

Rád bych poděkoval především svému vedoucímu práce, Janu Kašparovi, který se mnou i přes zdravotní obtíže byl ochoten práci probrat a dokončit. Mé díky patří také panu profesoru Bouzkovi, se kterým jsem strávil během nahrávání mnoho poučných a příjemných chvil a který mi dovolil se podílet na této zásadní a osobní práci.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, že prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc. svou výpověď autorizoval a že její případné zveřejnění je podmíněno souhlasem narátora. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

V Praze dne 28. 6. 2013

Podpis autora

Obsah:

1. Úvod.....	4
1.1...Úvod.....	4
1.2...Životopisná výpověď a metodologie práce.....	5
1.3...O rozsahu textu.....	6
1.4...Pracovní životopis Jana Bouzka.....	8
2. Životopisná výpověď Jana Bouzka.....	10
2.1...Kapitola První (Narození a život).....	10
2.2...Kapitola Druhá (Život za socialismu a akademická kariéra)....	21
2.3... Kapitola Třetí (Na cestách).....	30
2.4...Kapitola Čtvrtá (Archeologie jako obor).....	36
2.5...Kapitola Pátá (Archeologické objevy).....	46
2.6...Kapitola Šestá (Rodinný život).....	56
3. Závěr.....	62
3.1...Závěr.....	62
4. Literatura.....	62
4.1...Použitá literatura.....	62
4.2...Přečtená literatura.....	62
5. Přílohy.....	63

Úvod

S panem profesorem Bouzkem jsem se poprvé seznámil na cyklu seminářů, vyučovaných na FHS UK, který se jmenoval „Seminář srovnávací mytologie“. Tento předmět mě zaujal svým zaměřením, umístěním na magisterském studiu, a kreditovým ohodnocením. Již na první hodině si nás pan profesor získal tím, když na zahraniční studentku, která se tam zřejmě dostala nedopatřením, začal mluvit plynou bulharštinou a celou situaci, která byla zřejmě pro studentku i trapná, bravurně zachránil. Když se rozhovořil o mýtech a propojil je s životními zkušenostmi, ne jeden z nás zůstal naplněn určitým mystickým dojmem, co se to tu vlastně děje. Jeden ze spolužáků, značný pragmatik, který přišel původně jen ze zvědavosti, byl dokonce fascinován tak, že se nechal zapsat nad limit žáků v kursu.

Jednoho dne, když byl tento cyklus seminářů u konce, mi volalo neznámé číslo, pod kterým se ozval Mgr. Kašpar, kterému jsme dávali telefon na kursu „Smysl rozhovoru a úskalí jeho přepisu“. Pamatuji si rozhovor takto: „Prosím, Beer.“ „Ahoj Kamile, tady Kašpar. Neruším?“ „Kdepak, co se děje?“ „Kamile, napadlo mě, jestli bys u mě nechtěl dělat bakalářskou práci jako životopisnou výpověď profesora Bouzka. Byla domluvena už vloni, ale nevyšlo to, a tak si myslím, že bys mohl být náhradník...“ „... Tak jo.“

Slovo dalo slovo a tak jsem se, z počátku s určitým studem a přirozeným respektem, začal zaplétat do této zajímavé a podivuhodné situace.

Začal jsem navštěvovat pana profesora Bouzka v kabinetu katedry historického modulu v pátém patře a společně jsme spolu začali rozplétat klubko jeho života. Tento vztah narátora a tazatele byl značně předznamenán tím, jak jsem pana profesora poznal na semináři – jako člověka, před kterým bych ani nedutal, nedej bože nahrával jeho životopisnou výpověď. „V tomto případě neexistoval únik do stylisticky nenáročné formy, a z počátku ani Já a Ty bez ‚apriorních‘ přívlastků.“¹

Přednes pana profesora, zcestovalého po mnoha místech a experta na mezikulturní komunikaci, byl vidět i v kontaktu odlišné „kultury“ studenta a profesora. Po informativní schůzce jsme začali nahrávat v listopadu 2012 a společně jsme se takto sešli ještě šestkrát. Přestože se občas vyskytly technické potíže (přístroj např. drobné části textu nenahrál a přeskočil), podařilo se dát dohromady koherentní celek, který je dostupný komukoli, koho by

---

¹ ČERNÁ, Lucie: *Fragmenty jednoho věku: Životopisná zpověď Zdeňka Pince*. Praha, FHS UK, 2009.

zajímal život jednoho z významných českých profesorů archeologie. Za tuto šanci jsem jak svému vedoucímu, tak panu profesoru, vděčen.

Životopisná výpověď a metodologie práce

Úkol životopisné výpovědi je rozkrytí vyprávění o životě narátora, jeho příběhu a životního osudu z jeho pohledu. Podstatné je zde právě nechat narátorovi dostatek prostoru, aby byl schopen se rozhovět o svém životě, klást doplňující otázky jen, když je to třeba, a nechat plynout proud jeho výpovědi. Stává se ale, je-li narátor touto formou zaznamenáván, že je třeba do vyprávění vstoupit a v případě potřeby se doptat, nebo usměrnit směr rozhovoru, protože jsou určitá témata, o kterých se tazatel chce od narátora dozvědět více. V případě prof. Bouzka toto třeba bylo, nicméně velmi příjemnou a nenucenou formou, jelikož během našich sezení čas od času výpověď probíhala i lehce formou dialogu, kdy se mě např. pan profesor ptal, zda něco znám, nebo jsem o něčem, o čem vypráví, slyšel. A tak jsem mohl plynule navázat otázkou.

Samotná metodologie žánru Životopisná výpověď v podstatě neexistuje. Jediný, kdo ji učí, je Mgr. Jan Kašpar, a existuje pouze jeho teoretické minimum, ze kterého vyplývá, že se jedná o věc do té míry křehkou – a vlastně závislou na narátorovi, takže není možné udělat určitý „set“, podle kterého postupovat, na rozdíl od různých sociologických, antropologických typů rozhovoru a jejich metodik.

„Dělat dobře řemeslo žánru Životopisná výpověď a zaznamenávat vyprávění jiných – znamená mít jednu důležitou vlastnost: ctižádost být druhý, nenápadný, ten vzadu. První je vždy ten, kdo vypráví, ne já, ON. Jeho řeč musí plynout jako řeka a nezastavovat se o kameny zbytečností, jimiž jsou mé mnohomluvné a sebestopisující otázky. Zaznamenávat vyprávění druhých není investigativní žurnalistika, ale spolupráce. Dělat dobře řemeslo žánru Životopisná výpověď znamená být trpělivý, mít nadprůměrnou porci empatie, mít ‚plechový‘ zadek, protože většina práce se odehrává u nekonečného přepisování nahraného, a ono nahrané je třeba přepsat tak, aby při autorizaci dotazovaný uvěřil, že čte skutečně to, co řekl, či říci chtěl – a že to má smysl.

Pracovat ve formátu Oral history (Životopisná výpověď), tzn. ve formátu subjektivní interpretace osobních i „veřejných“ dějin, znamená čelit dvěma základním úskalím: a) je důležité vytvořit si ke zpovídánému nadstandardní vztah, který se podobá přátelství, b) je ještě

důležitější nepodlehnout iluzi, že zpovídaný (lépe: vypravěč, váš „přítel“) dovede být, bez ohledu na běžná autokritická prohlášení, sám k sobě do té míry přísný, aby osobní i „veřejné“ dějiny necedil přes své (vždy přirozeně ješitné) ego.“²

Jan Kašpar dodává (pouze pro tuto bakalářskou práci): „Absence sofistikované metodologie není kapric, ale logické vyústění skutečnosti, že každá Životopisná výpověď je absolutní ORIGINÁL, který není možné svazovat předpisy. Životopisná výpověď podléhá (beze zbytku) autorizaci narátora.“

O rozsahu textu

Ačkoli je podtitul této práce „Životopisná výpověď“, nebylo možné do detailu zaznamenat vše – množství času, které jsme nahráváním strávili, bezmála sedm hodin, nakonec zdaleka nedostačovalo k pokrytí celého jeho života, který by zasloužil mnohem větší časový rozsah, než může pokrýt bakalářská práce. Podařilo se nicméně obsáhnout mnoho cenných dat o životě pana profesora, rozdělených do šesti kapitol. Každá kapitola pokrývá určité téma, o kterém pan profesor mluvil. Toto rozdělení také odráží naše informativní schůzky, kde jsme nahrávali pokaždé téma jiné.

První kapitola začíná hovorem o původu Jana Bouzka. Popisuje zde své rodné kraje, své dětství, první cesty do zahraničí a čas strávený ve škole od základní až po vysokou. Zde se věnuje svým prvním cestám, osobnostem, a poskytuje svůj osobní náhled na aféry té doby.

Druhá kapitola je zaměřena na život v socialismu a některé cesty, které během tohoto období podnikl. Tato kapitola taktéž splétá i některé významné události jeho akademického života.

Třetí kapitola se plně zaměřuje právě na cesty pana profesora. Kapitola začíná v Americe a to nejen na University of Minnesota, kde vyučoval. Jeho pouť vede dále přes Austrálii, Libanon a dál. Dozvídáme se zde o učebních pobytech i vykopávkách.

Ve čtvrté kapitole popisuje narátor archeologii jako obor, i to jak funguje v českém prostředí. Hovoří zde o jejích proměnách, o tom, jak probíhají výzkumy, a v neposlední řadě se dotkne i spojení komerčního sektoru a archeologie.

---

² KAŠPAR, Jan. *Teoretické minimum*. Z kursu Smysl rozhovoru a úskalí jeho přepisu, pouze v elektronické podobě.

Tématem páté kapitoly jsou samotné objevy pana profesora. Mluví zde o českých výkopech, na kterých se podílel, o expedicích nejen na Blízký východ, hovoří zde o tématu mezikulturní komunikace i o svých vybraných publikacích.

Poslední kapitola je mnohem osobnější – pan profesor zde hovoří o soukromém životě; o své manželce, dětech, i vnucích. Životopisnou výpověď zakončuje svým názorem na moderní dění ve světě a Evropě.

Jedním z mých klíčových témat bylo už po prvním setkání s panem profesorem ověřit si tvrzení vedoucího mé práce, že "je důležité nepodlehnout iluzi, že zpovídaný dovede být bez ohledu na běžná autokritická prohlášení sám k sobě do té míry přísný, aby osobní i "veřejné" dějiny necedil přes své (vždy přirozeně ješitné) ego."

Pracovní životopis Jana Bouzka

Datum a místo narození: 17. února 1935, Praha

Akademické tituly: prof., PhDr., DrSc.

Adresa pracoviště: FF UK, náměstí Jana Palacha 14/2, 110 00 Praha – Josefov
FHS UK, U kříže 8, 158 00, Praha 5

Postavení na pracovišti: FF UK, profesor; FHS UK, profesor

Vzdělání a kvalifikace: vysokoškolské, klasická archeologie (FF UK)

Praxe a akademické pozice:

1958 – Asistent, Institut pro klasickou archeologii FF UK

1962 – Učitel. První habilitace v roce 1968 nepovolena, druhá habilitace v roce 1980

1983 – Docentura

1991 – Profesura

1992 – Titul DrSc.

1989-1991 – Proděkan, FF UK

1969-1991 – Vedoucí pododdělení klasické archeologie, Národní muzeum v Praze

2001 – Ředitel Institutu pro klasickou archeologii, do 2011 zástupce ředitele, od 2010

emeritus (*emeritní profesor - Emeritní profesori mají právo účastnit se vědeckého bádání na univerzitě a za tím účelem používat její zařízení a informační technologie – pozn. autora³*)

– Mnohé nabídky vyučování a studijních pobytů (např. i v Getty Centre), které nemohly být realizovány v době socialismu.

1991-2 – Hostující profesor na Univerzitě v Tübingenu a na Vídeňské univerzitě.

1994, 1997, 1999, 2000 (vždy po jednom měsíci) – Directeur d'Études Associé of the École Pratique des Hautes Etudes, Paříž

1995-1996 – Vyučování na bratislavské Univerzitě Komenského pod záštitou Soros Foundation

2001 – Hostující profesor na Univerzitě ve Salzburgu

2002-12 – kurzy na Masarykově universitě v Brně

---

³ *Emeritní profesori in Emeritní profesori, hostující profesori, tituly in memoriam*, [online] z <http://www.cuni.cz/UK-1072.html>, 25. 6. 2013

Členství ve vědeckých organizacích:

1999-2001 – Proděkan FF UK

1995-1998 – Člen Grantové agentury Akademie věd ČR

– Člen redakce časopisu *Eirene* (mezinárodní cizojazyčný vědecký časopis pro klasická studia antiky)

– Editor *Studia Hercynia* (časopis ústavu klasické archeologie FF UK)

– Členství ve vědecké radě Centra pro teoretická studia a Archeologického institutu v Brně (obojí pod Akademií věd ČR)

– Předseda Komise pro klasickou archeologii (Česká archeologická společnost)

– Předseda národního týmu pro *Corpus Vasorum Antiquorum* a *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* (projekty pod záštitou UNESCO)

– člen Učené společnosti ČR, od r. 2012 předseda sekce společenských věd

Vybrané publikace Jana Bouzka:

Knovízské osídlení severozápadních Čech (spolu s D. Kouteckým a E. Neustupným), Praha 1966

Homerisches Griechenland, Praha 1969

Graeco-Macedonian Bronzes, Praha 1974

Antické Černomoří, Praha 1978

The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural interrelations in the 2nd millenium B.C., Gothenburg-Praha 1985

Periklovo Řecko (s Ivou Ondřejovou), Praha 1990

Thrákové, Praha 1990

Studies of Greek Pottery in the Black Sea Region, Praha 1990

Greece, Anatolia and Europe in the Early Iron Age, Jonsered (Aström) 1997

Etruskové: jiní než všechny ostatní národy, Praha 2003

Keltové našich zemí v evropském kontextu, Praha 2007

Od mýtu k logu; Řeč umění a archaické filosofie, Proměny interpretací (společně se Zdeňkem Kratochvílem), Praha 1994⁴

Umění a myšlení, Praha 2009

Vznik Evropy, Praha 2013

---

⁴ Zdroj: *Bouzek Jan* in *Řádní členové učené společnosti*, [online] z <http://www.learned.cz/cz/clenove-ucene-spolecnosti/radni-clenove-ucene-spolecnosti/bouzek-jan.html>, 25. 6. 2013

Kapitola první

Narození a život

Nejprve bych rád řekl něco o svém rodinném původu. Podle legendy pochází Bouzkové ze severní Moravy, kde přišli skoro o vše, protože byli na špatné straně při třicetileté válce, a i hrad Bouzov patřil v rodinné legendě našemu prarodu. Je pravda, že na severní Moravě je více takových Bouzků, jeden z nich byl i rakouský ministr, ti se poté jmenovali Buzkové. Jeden z nich je teď v Evropském parlamentu ve vysoké funkci, to byl zase polský ministr. Ti Bouzkové co se přidali ke katolíkům, ovšem přece jen něco zachránili, a tak se stali malými šlechtici na Plzeňsku a v okolí Blovic. Tam se rozmnožili, od těch Blovic už potom byli jen svobodníky, a poté už jen kováři, protože kováři ještě byli svobodní a nebyli pod vrchností, a to byla jediná šance, kterou měli, když jich už bylo moc. Tak toto je tedy původní teritorium Bouzků – asi tři vesnice okolo Blovic.

Můj prapradědeček Bouzek byl také kovář a jeho syn šel na práci k Ringhofferům do Prahy, takže se stal dělnickou třídou. Jeho syn Alois Bouzek už trochu povýšil, něco jako takový úředníko-dělník. Můj praděd si potom vzal slečnu, která se jmenovala Werkmannová, dceru pana Werkmanna, který byl komorníkem u Sissi v Salzburku, kam chodila také do školy. Když poté Sissi zapíchlí (*politická vražda císařovny Alžběty Bavorské, Sissi, 1898 – pozn. autora*), tak ho přeložili k vedlejšímu dvoru do Prahy, kde se seznámil s nějakou paní, kterou si vzal, a tak se počeštili. Každopádně můj otec byl ještě dvoujazyčný.

To je tedy jedna část rodiny. Druhá část rodiny, v mateřské linii, byli zaprvé Roztočilové, kteří byli z okolí Byšic, dědeček byl lékárník. Další byli Sobolíkovi, to byli jihočeši, a o dvě generace dále byli někteří i z horního Rakouska, část příbuzných žila ve Vídni, byl to takový příběh jako u každého – mnoho rodných krajů po předcích bych měl už tenkrát.

Můj životopis je právě v tomto zvláštní, že i já jsem měl mnoho rodných krajů – například Jeseníky, kde žila tetička, u které jsem potom býval přes léto. U té tetičky, to byla zajímavá rodina. Manžel byl Ital, tetička si ho vzala, tak spolu byli na Podkarpatské Rusi, a když je odtamtud vyhnali, dostali místo toho nějakou restituci, takový baráček pod Krušnými horami, kde jsem prožil zase další kus svého mládí.

Koncem války přibyly ještě Benátky nad Jizerou, po válce Třebestovice ve středních Čechách, kde jsem také prožil nějaký čas. Také ta léta, která jsem prožil ve Žďáru u Protivína

k tomu patří – odtamtud byla moje babička a tam jsem coby malý kluk v předškolním věku trávil léto, kdy se jezdilo na letní byt.

Narodil jsem se v roce 1935, byli jsme dva kluci, kdy bratr byl o dva a půl roku mladší. Tatínek byl právník a sloužil skoro celý život v civilním právu, napsal také několik právnických knížek. Měl jít k vrchnímu soudu, ale to potom nešel, tak byl zemský soudce v Praze. Za bolševiků šel trochu dolů, ale nikdy ne úplně. Ti, co na něj vzpomínali, mu říkali „kníže práva“, protože byl tehdy opravdu dobrý.

Maminka učila na gymnáziu a potom byla na ministerstvu školství. Před válkou, když posílali ženy do penze, tak jí poslali také. Z matčiny strany přicházely určité problémy – její bratr, můj strýček, kterého jsem znal málo, v roce 1939, než přišli Němci, spáchal sebevraždu, skočil pod vlak. Pečoval dost o německé emigranty, byl s nimi ve styku a viděl, co přichází, tak to nevydržel. Maminka se zhroutila v roce 1942, když zavřeli nějaké její kamarádky a poté byla dost dlouho bez sebe. Tatínek měl štěstí, protože to zrovna měl na Bulovce horečku přes 42°, když se tam po něm šli poptat, a tak vůbec nevěděl, co se děje, protože byl v takovém deliriu, že ho nechtěli nikam tahat. Vím, že poté zrušili stanné právo.

Rodiče se pak rozvedli. Maminka byla sice poté puštěná, ale nikdy už nebyla úplně při sobě. Celkem to ale šlo, tak jsme se stýkali. Od sedmi let jsem měl první třídu celkem normální, od druhé třídy jsem začal chodit do několika škol v Rožďalovicích, v Janově, v Mirošovicích, pak jsem chodil dost dlouho do školy v Mnichovicích, mezitím jsem také byl občas v Praze. Měl jsem i mnoho obecných škol. Protože jsem byl z města, dostal jsem občas po hubě od venkovských kluků, ale dalo se to přežít, protože na pár z těch míst jsem měl učitele, co mně opravdu hodně pomohli.

O jakou pomoc se jednalo?

No, třeba jsem škrábal jako prase, tak jsem měl pana učitele Skalníka, který mě vzal mimo soutěž, koupil mi speciální pera a dával mi hodiny navíc, abych se naučil alespoň trochu slušně psát. Také tam, co byly jednotřídky jako Rožďalovice nebo Mirošovice, jsem byl trochu exot, tak se o mě pan ředitel staral. Měl jsem i kamarády a kamarádky, se kterými jsme blbnuli tam či onde.

Koncem války to bylo trochu tvrdé, protože jsem žil kousek od Právnické fakulty, kde SS komando, které bylo na Právnické fakultě, vypálilo baráky okolo. Všechny postříleli. Náš barák ale nezačal hořet, což bylo dobré, i když byl těsně vedle. Po tomhle přišel další šok z takových těch blbých rabovacích gard, ovšem werwolfové ještě stříleli z úkrytu, trefili se i blízko mne samého. Tehdy to bylo i tak, že zvláště moje tetička, tatínkova sestra, měla dost

německých známých přes takovou malou církev, co byla také zakázaná, a tak jsem si jako kluk chodil hrát kousek za Olšanské hřbitovy, kde byl takový sběrný lágr a babička tam nosila chleba, aby ti z té církve měli co jíst. To už jsem to začal trochu chápat, i když ne plně, i z druhé strany.

Pak jsem měl ještě štěstí, protože jsem chodil po lese, který byl plný granátů. To bylo Kersko, které znáte z Hrabala, kde jsem žil své první prázdniny a kde postříleli hodně Rumunů, protože Rumuni byli hozeni jako armáda před Rusy, špatně vyzbrojení, a tak tam zbyla spousta granátů. Také jsem si něčím hodil, ale měl jsem to štěstí, že mi to neutrhlo ruku jako mnoha jiným. Člověk byl ještě mladej a blbej, takže mě tehdy andělíček strážníček zachránil.

Pak jsem byl na letním táboře v Kašperských horách, což bylo tehdy trochu smutné. Němci byli tehdy vystěhovaní, a po nich tam náš vedoucí výpravy kradl, odvážel rohožky, nábytek, a takové ty blbosti. To jsme jezdili v nákladním autě ve stoje, zatímco pan vedoucí trůnil na takovém velebném křesle.

Poté jsem byl dvě léta čtyřicet šest a sedm v Norsku (*děti, co přišly o rodiče za války, ale nejen ty, byly pozvány Červeným křížem do Norska – pozn. autora*). To je můj další rodný kraj, protože jsem s ním srostl, dodneška mám norskou sestřičku Turi. Rodina, u které jsem byl, měla jenom holky, tak mě měli rádi. Jejich dědeček ze mě měl radost, tak mě učil námořničit, jezdili jsme v lodičce po ostrovech. Jednou jsem tam měl štěstí při příboji: jako kluk jsem ještě uměl blbě plavat, tak jsem se málem utopil, ale naštěstí jsem se přes něj ještě tak tak dostal. Spadnul jsem na velké šutr a ještě dnes mám takovou velkou jizvu na bradě, ale dobrý. Ten andělíček strážníček asi nemohl více dělat.

Naučil jsem se milovat moře, plachetnit, vařit ryby, chytat ryby, a tak různě, což mi zůstalo celý život. Také k tomu patří příběh, jak jsem jezdil s jistou lodí Bastet, která, když se jednou vracela, narazila na minu – na kterou ale narazila, až když jsem se s ní nevracel. Vybuchla a potopila se. Já se sice nepotopil, ale opět jsem to měl vedle sebe. I toto bylo další příšřouchnutí osudu.

Pak jsem ještě trávil nějaký čas na táborech od YMCY (*Young Men's Christian Association – křesťanské sdružení mladých mužů – pozn. autora*), kde jsem znal pár slušných lidí, nejlepší však byly jejich tábory pod Oravskou přehradou – dalším z mých rodných krajů. Pokud si pamatujete na film Tisícročná včela, který byl dost slavný, i tam byla taková slovenská krajina, kterou dnes už nevidíte skoro nikde. To bylo ještě v čtyřicátém sedmém až osmém roce, ve čtyřicátém devátém byl poslední tábor na Sázavě, ale to už je zavírali.

Členství v YMCE mi poté několikrát pomohlo, protože jsem se mohl přihlásit jako starý člen YMCY, když jsem se přihlásil na Cejlonu do indické YMCY, to bylo ale až o mnoho později.

Primu a sekundu jsem měl ve starém osmiletém gymnáziu, když přišla měnová reforma. Osmáctýřicátý byl pro mě už takový – jak se to říká – že člověka ještě nebaví holky, ale už trochu ví o světě. Bylo mi třináct roků, takže když jsem šel okolo nové školy v Dušní ulici, tak jsem viděl toho ožralého Gottwalda na Staroměstském náměstí. A to jsem asi pochopil, v těch třinácti letech, o co jde, protože jsem celý večer probřečel – to pro mě byl takový rozhodující zásah, který mi signalizoval, že přichází jiná doba. Dav byl přímo zvířecí, takové to profanum vulgus, jak to známe z latinské literatury. Ta atmosféra mě tenkrát velmi vzala.

Kde se nacházelo zmíněné gymnázium?

V Dušní ulici. Teď je tam kostel sv. Ducha, a kromě toho je tam ekonomka (*obchodní akademie Dušní – pozn. autora*). Já jsem chodil do vyššího gymnázia také tam, ale předtím jsem měl kamarády na jednotné střední škole, která byla jinde v Dušní ulici, to už jsem žil na Starém městě pořád – přistěhovali jsme se s tatínkem v roce dvaadvácti, po rozvodu. Žili jsme tehdy jako tři chlapi v chalupě. Protože jsem byl starší než bratr, tak jsem doma dělal trochu holku pro všechno – bratr byl o tři roky mladší, tak se dokázal víc ulejšvat.

V jakém roce došlo k rozvodu?

Maminka se z blázince vrátila až po roce, a mezitím byl rozvod, ve třiačtyřicátém roce. Od sedmi let jsem tedy žil jen s tatínkem. Měli jsme tehdy nějakou paní, služku, která nás kluky pomáhala opatrovat. Už jsme byli trochu starší, ale peníze jsme neměli, a tak jak jsem dostal občanku a bylo mi patnáct, tak jsem chodil s psacím strojem do frcu, a vždycky ho potom zase vyplácel. Do té doby chodil tatínek, protože většinou jsme nevyšli s prachama do konce měsíce, moc peněz jsme neměli. Kolo jsem si kupoval sám, z toho když jsem nasbíral dostatek starého papíru a podobných předmětů. S tím psacím strojem jsem chodil tam, čemu se dnes říká zastavárna, což znamená, že vám za to dají nějakou zálohu a musíte to vrátit, jinak vám to propadne a oni to prodají. Taková místa ještě dneska jsou. Tenkrát ho ale vždy vydali. Rádio jsme dlouho neměli, až nakonec krystalku, takže když jsem chtěl poslouchat po válce hokej, tak jsem poslouchal od sousedů, uchem se sklenicí na zdi. Celkem jsme si ale žili docela slušně.

Tatínek se podruhé neoženil, s dvěma klukama ho také možná už nechtěly, ale věnoval mi tolik, že byl matka – otec. Měli jsme užší vztah, než mají jiné děti k otci. Na jednotné škole jsem měl vynikající třídní, dnes je jí dvaadevadesát, ještě jí chodím občas navštěvovat. Byla skvělá v tom věku, všichni jsme do ní byli zamilovaní. Pořádně mě naučila gramatiku, která byla pro mě úvodem do všech dalších řečí, které jsem se učil. Měl jsem vždycky v hlavě onu gramatickou konstrukci, která mi potom pomáhala. Norštinu jsem hodně zapomněl, protože jsme potom jen posílali pozdravy k Vánocům, nedalo se moc psát a nikdo radši nechtěl, a tehdy mě dočasně doučoval norský jeden student, co studoval na evangelické fakultě. Pak ale musel odjet taky, protože v tom devětačtyřicátém už to tady nešlo, i když Hromádka (*Prof. PhDr. ThDr. Josef Lukl Hromádka – protestantský filosof, teolog – pozn. autora*) se to snažil krýt. Pak jsem se dostal trochu s odřenýma ušima jako nedělnický na větší gymnázium.

Omlouvám se za přerušení – říkal jste, že jste byl v primě a v sekundě na gymnáziu v Dušní, pak ale na jednotné škole – to byla ona?

Ano, ta jednotná střední škola byla také v Dušní, ale na druhém konci, až u vody, co je obecná škola. Byla vedle toho, co byl dříve dům architektů, ale teď je to nějaký hotel, protože to také rozkradli. Tam jsem chodil s několika žáky od sv. Františka, což byli grázlové, takže někteří mí spolužáci z té jednotné školy skončili v kriminále. Na té jednotné střední jsem byl dva roky, od kvinty to byl totiž zase velký gympl.

A ta kvinta, ta byla taková... Měli jsme tam jen jediného komunistu, kterej byl ale hodně blbej, ale naše třídní vždycky říkala: „Dělnická třída vás vyslala, dělnická třída vás odešle“. Takže kolem toho byla trochu buzerace – chodili jsme hodně na brigády, i sami, takže jsem se zabýval hlavně zemědělskými brigádami, chodili jsme jednotit řepu, sbírat brambory, na chmel a na takové věci. Také jsem fáral na Kladně, ale to bylo minimálně.

Tam jsem také našel první větší kamarády i první poměrně nešťastné lásky, jak to bývá v tomto věku. V třiapadesátém roce jsme měli zrušenou oktávu, takže jsme byli ročník, co dělal oktávu přes prázdniny. Sice právě umřel Stalin, ale byl to ještě takovej blbej čas, a já měl pocit, že v tomhle světě nemůžu moc žít. Tak jsem se zkusil hlásit na dva obory, které mi přišly nejbližší mé nátuře – jeden byla astronomie, druhý byla archeologie. Trochu jsem váhal, tenkrát jsem ale dostal šanci – i když nevím, jestli to opravdu platilo – že když jsme měli samý jedničky u maturity, tak jsme se mohli přihlásit na dvě školy, což bylo tenkrát velmi výjimečné.

Kupodivu se stalo, že jsem se tam dostal, ale ještě před to patří to, že nám zrušili gympl a přidali nás k dívčímu gymnáziu Elišky Krásnohorské. Takže já mám diplom z dívčího gymnázia, poslal jsem ho Cimrmanům, taky ho tam někdy měli vystavený, protože jsem řekl, že kdyby se byl Jára Cimrman choval slušněji, mohl tam také dostudovat.

Proč jste se rozhodl na vysokou školu zrovna na astronomii a archeologii a co to pro Vás znamenalo?

Náhodou se stalo, že mě vzali na fildu na prehistorickou archeologii, tak jsem si dal dvě tři piva a na tu druhou zkoušku už jsem nešel. A pak jsem se dozvěděl – a to bylo velice zvláštní, vůbec jsem s tím nepočítal – že byla jen dvě místa a dvacet přihlášených, zkoušek se účastnily děti od prominentních bolševiků a všelijakejch dalších, a vzali tam mě a jednoho, který od svých pěti let byl členem archeologické společnosti a od 12 let se účastnil archeologických výkopů. Já jsem také měl nějakou praxi, v létě jsem se šel podívat na jeden archeologický výzkum, kde jsem vykopával u Kunratic Husitský hrádek, paní doktorka Drobná to nikde nepublikovala, ale byl jsem hrdý na to, že jsem našel střelu od houfnice...

Vůbec jsem nepochopil, proč mě vzali. Až potom mi vysvětlili, že partajní organizace úplně zapoměla, že jsou ještě druhé přijímačky, a že se dají dělat i na jaře. Potom vzali i mou ženu, která na tom byla politicky také špatně, na latinu. Oni vzali ještě víc lidí, které by v normální situaci nevzali. Možná, že byli po Stalinově smrti trochu otřesení, třeba to bylo i tím.

Když jsem byl na té prehistorii, tak mi nabídli i druhý obor – a já jsem řekl, že chci jít na klasickou archeologii. Byl jsem nejlepší latinář, doučoval jsem také trochu latinu jiné, takže to byly jedny z mých prvních peněz. Teprve když jsem tam vlezl, tak mi řekli – ty jsi úplnej vůl, oba profesori jsou zavření...

U jednoho dalšího jsem ještě byl, to byl profesor Ryba, který se znal s Nečáskem, mým latinářem, tak mě za ním poslal, aby mi půjčil nějakou knihu a on mi říkal: „Pane kolego, mám pro vás ještě jednu knihu, přijďte za 14 dní, já vám jí půjčím.“ Mezitím ho ale zavřeli a byl v tom kriminále asi čtyři roky. Taková to byla doba.

Na sousední obor – latinu vzali tři lidi, a jedna ze spolužaček mi říkala: „Jdou po mně fízlové, nějací.“ A zmizela, nikdo o ní nevěděl, pak se objevila někde až po deseti letech. Měla takový divný osud, žila pak nějaký čas pod jiným jménem... Byla to historie, kterou jsem nikdy snad nerozluštil, ale nezabili jí, jenom byla někde zadržena.

V té době jsem také začal chodit se svou ženou. Protože byl její tatínek popravený ve dvaadvacátém roce, staral se o ně strejček, který je vzal ještě se sestrou do malého bytu. Ten strýček byl za sociální demokracii ředitelem jáchymovských dolů – to byli jeden od každé

partaje tenkrát ředitelem, jeho za to potom zašili a odsoudili k dlouholetému trestu. Když byl v kriminále, tak mu na Pankrác chodili ukazovat syna, který se mu narodil, až když už byl zatčený, a viděl ho jen tehdy, když ho vozili na výslech. Potom spáchal údajně v tom kriminále sebevraždu, což je vždycky otázka, co k tomu člověka dovede... Byl rok potmě, což také zlomilo starého profesora Rybu. Po tom roce potmě už se nikdy úplně nesebral.

To už jsem se svou ženou začal chodit. Hned, když nás vzali – my jsme byli dva malé obory – latina a archeologie, jsme spolu chodili na spoustu přednášek. Ne, že jsme si tehdy byli ještě nějak blízko, to nějaký čas trvalo, ale už jsme se skamarádili. Těžko říct, jak daleko jsme byli v tom prvním roce. Tenkrát nebylo zvykem, že by spolu mladí lidé spali, to bylo až o hodně později.

Ten první ročník na té prehistorické archeologii jsme byli jen čtyři, na té klasické archeologii už jsme byli čtyři ve všech ročnících, to byl opravdu malý obor. Ti dva profesori, ze kterých jedna byla Růžena Vacková, ta je dost slavná a o té jste možná slyšel, ta byla zavřená dlouho. Ta měla zajímavý osud, a pak, když jí pustili z kriminálu, jsme se dost skamarádili, vděčím jí za leccos, ale to bylo až v tom šestašedesátém. Druhým byl profesor Jindřich Čadík. Oba byli zavření za války a unikli smrti jenom tak tak. Profesor Čadík vedl za války nějakou ilegální skupinu v Plzni, a když na to přišli Němci – kteří na to přišli dost pozdě – tak ho honem odsoudili, ale protože to už bylo léto čtyřiačtyřicátého roku, tak vykonání rozsudku měl podepsat nějaký státní zástupce v Drážďanech, ale když je vybombardovali, tak si to ostatní státní zástupci tak předávali, že už to v tom čtyřiačtyřicátém nechtěli podepisovat s tím, že nejsou kompetentní. A tak ho našli Američané ještě v cele smrti naživu.

V té Plzni byli poněkud ostří, že na něj pak něco nahráli – že prý měl něco vyřídit francouzskému vyslanci, se kterým se znal, a on tušil, že to bude něco špatně, a tak si řekl – někomu přece jenom pomůžu. Jeho vlastní obhájce mu navrhl trest smrti, on se hájil sám, uhrál to na dvacet let. Také byl dlouho v kriminále. Také jsme se dost spřátelili, když ho pustili, to bylo až později...

Růžena Vacková měla spoustu přátel, a vždycky říkala, že žila mužským způsobem života, což žila. Když jí zavřeli s vysílačkou postupně švagra a potom bráchu, tak vzala tu vysílačku sama, ale moc to neuměla, tak jí brzo chytili. To byl začátek pětačtyřicátého roku, který dožila na Pankráci, a po revoluci jí zase pustili. Tam ale konvertovala ke katolicismu a vedla kroužek katolické mládeže. Za bolševiků ale nepřestala, a tak z toho udělali velezradu pro Vatikán. Její dopisy z vězení, najdete si je, a někdy se podívejte, to stojí za to...

Já jsem sice pokřtěný katolík, ale od té církve jsem se vždycky poněkud vzdaloval. Jeden čas, když byl v úřadě Jan XXIII., a Zvěřina (*Prof. ThDr. Josef Zvěřina, kněz, teolog – pozn. autora*) vedl kroužek u Vackové, tak to jsem téměř myslel, že se zase vrátím do okruhu církve. To ale bylo až o hodně později, to už jsem měl po škole.

Na škole jsem byl v semináři profesora Filipa – Jan Filip byl člověk, který okolo sebe vytvořil atmosféru, která byla věcná, tam ti bolševici nemohli. Byl to úplně jiný svět. Věcný, pragmatický, žádné teorie, nic takového, a jen přes ty vykopávky si na něj netroufli. A druhý můj učitel z té doby u těch prehistoriků je Jaroslav Böhm. To byl ředitel archeologického ústavu, docent. Učil mě málo, vždycky to ale stálo za to, protože to byl člověk inspirativní, měl mnoho nápadů, jeho knížka je možná dodneška nejlepší – *Kronika objeveného věku*, která vyšla za války v Družstevní práci. Měl svůj nadhled, zakládal také Akademii věd Nejedlému (*akademik Zdeněk Nejedlý, významný politik 20. – 50. let 20. stol. – pozn. autora*), byl v partaji, byl také vedený pod jménem „Ústav“ u fízlů, ale byl to skvělý člověk a akademie – zaplat' pánbůh, že jí tenkrát založil. A všichni o něm mluvili dobře, i Václav Černý (*Prof. PhDr. Václav Černý, filosof, překladatel – pozn. autor*), který nadával skoro na každého, pokud jste někdy viděl jeho paměti, víte, o čem mluvím.

Já jsem k Václavu Černému chodil na přednášky někdy v šedesátých letech, ale nevydržel jsem dlouho, protože nadával na kohokoli pod sluncem, ostře a sprostě. O Böhmovi ale mluví ve svých pamětech jako o téměř jediném „klad'ákovi“. A i já jsem mu přeci jen zavázaný za určité podněty.

O jaké podněty se především jednalo?

Hlavně nadhled nad určitými hranicemi – co je „to dějinné“...

Nadhled ve smyslu nad životem, nebo nad oborem?

Nad oborem, nad dějinami, nad smyslem starých lidských dějin. Velký vliv na mě měl také Vere Gordon Childe, který tenkrát přijel do Prahy, má i nějaké knížky přeložené do češtiny. On byl původně Australan, ale učil v London University, byl to takový bohém v klubu, starý mládenec, moc o sebe nedbal. Když přijel, tak mu chyběly knoflíky, tak měl místo toho provázky. Mluvil téměř nesrozumitelně, ale jeho knihy byly pro celou mou generaci velmi inspirativní.

Vedl jsem s ním i rozhovor, ale nestál za nic, protože jsem mu nerozuměl. Uměl jsem tenkrát ještě blbě anglicky a on měl pořád fajfku v hubě.

Z Národního muzea byl můj třetí profesor, ten se jmenoval Neustupný. Jeho syn je teď profesor v Plzni na archeologii, a Neustupnému jsem vděčný za to, že mě nutil číst v různých jazycích, čímž jsem si rozšířil obzor. On mi jednou řekl: „Vy jste byl po válce v Norsku, a dánština, ta je podobná. Tady mám jednu dánskou knihu, tak mi z toho udělejte referát...“ Zjistil jsem, že je to opravdu podobné, a ten referát jsem napsal.

Napřed docent, pak profesor Jiří Neustupný, byl muzeolog a byl později mým šéfem. Já jsem byl taky pár let v Národním muzeu, ovšem později – už jako student jsem tam byl zaměstnaný na půl úvazku.

On si vždycky dával pozor, aby mu nikdo nepřerostl přes hlavu, což dělal i profesor Filip. Tehdy jsem si to tam trochu rozházel, protože ve čtvrtém semestru jsem měl referát, ve kterém bylo, že měl pan profesor některé ty teorie nesprávné, což ale student nemá ve čtvrtém semestru říkat panu profesorovi! Říkal jsem to tehdy sice velmi opatrně, ale přece jenom to nakonec ze mě muselo vypadnout. Takže pak o rok později, když mi to nabízeli, tak jsem přestoupil na klasickou archeologii na diplomní obor. Tenkrát to bylo možné, a tak jsem se dal na tu diplomku na klasické archeologii.

Tam jsme spolu také do jisté míry trochu válčili. Nebylo to sprosté válčení, ale měl jsem u něj těžký život. Ze všech vyučujících mě nejvíce honil. Já ho ale chápu, protože se mi několikrát stalo, že jsem chytil i německé profesory na švestkách, a Čech, když chytí německé profesory, no... To mi někteří nezapomněli a ještě mi to dali sežrat. Protože Češi, když to je z východu, jsou vždycky blbější než Němci! To víte taky už...

Takže tak jsme studovali. S ostatními jsme byli celkem kamarádi, třeba jsem měl jednoho kamaráda v ročníku, který teď dělá v Mostě a je asi o čtyři roky starší. To byl dost zajímavý člověk, teprve v patnácti začal chodit do školy, protože žil v Zelově, což byla česká obec v Polsku, kde po válce museli všechno nechat. Ted' se o tom už také někdy píše. Poláci je vyhnali a jeho tatínek získal nějaký restituční statek, který mu potom stejně sebrali, a kluk začal chodit do školy později, ale všechno, jak šel, dohonil. Přece jenom, měl více těžkostí, tak jsem se o něj trochu staral a pomohl mu psát diplomku. Bydlel u nás a já jsem k nim jezdil na výborné večeře a obědy. Na tom hospodářství měli výborné kachny a jeho maminka byla strašně šikovná kuchařka, tak jsem za tu pomoc nijak nestrádal.

To byl váš spolužák?

Ano. Byli jsme čtyři v ročníku: dnešní profesor Sláma, který je ještě profesorem na fakultě (*prof. PhDr. Jiří Sláma, CSc., český archeolog a historik, FF UK – pozn. autora*), a potom kolega Vladimír Martinec, který byl vždycky trochu šíf. Byl muzeologem a je ještě naživu.

Víc jsem ale žil s ročníkem klasiků, který byl rok přede mnou; vídal jsem se tehdy s nimi ještě v semináři o chronologii české prehistorie, která od té doby platí pořád. Tomu se říkalo ročník géníů, a já jsem se s nimi trochu vezl, protože jsem udělal chronologii knovízské kultury. Sláma se stal také slavným slovanským archeologem.

V šedesátých letech bylo všude hodně chytrých lidí. Ze začátku jsme chodili do různých ateliérů, to byl třeba Kolář (*Jiří Kolář, malíř, básník – pozn. autora*), pak jsem také byl na pár flámech, co chodil Hrabal a Boudník, od Boudníka mám také nějaké obrázky, co jsem dal synovi.

Výjimečný zážitek byl asi ve třetíáku, to jsme měli týdenní zájezd do NDR, kdy mě pak vzali do západního Berlína. Říkali mi: „Drž hubu, mluvíš blbě německy, to by tě zavřeli na hranicích“, tak jsem v té podzemce musel držet hubu, ale přece jen jsem se tam kouknul. Zajímavé je, že holky skoro všechny zůstaly na západě, většinou se vystěhovaly, kluci ale zůstali na východě, protože v NDR neměli vojenskou službu, kterou na západě už měli, tak se klukům nechtělo.

Stalo se, že od té doby jsem měl hodně kamarádů enderáků, takže ještě dodneška s těmi, co jsou živí, si občas alespoň ještě telefonuju. Pár z nás, českých studentů, poslali také na Slovensko, takže jsme tam sbírali črepy po maďarův (*po maďarských dědinách – pozn. autora*), tedy, jak se říká česky, střepy. Měli jsme výměnu s Bratislavou, že skoro jeden celý semestr jsem byl v Bratislavě. To byl krásný studentský život, protože jsme tam moc nestudovali. Tamější pan profesor říkal „Vy ste od pána profesora Filipa, to už vám nemusíme nič povedať, to všetko viete.“ Takže jsme se flákali, chodili jsme pod viechy... Víte co byla viecha v Bratislavě? Takový kus slámy, který visel nad každou vinárnou. Před tím slavným mostem, co vede přes Dunaj a vypadá jako bytost z jiného světa, tak tam bývalo staré město, kde bývaly ty viechy.

Lidi z vesnice, Maďaři, tam nosili husy a husí sádlo, a to jsme si dávali k tomu vínku, tak jsme si tam žili... V noci nám zpívali slavíci, když jsme šli domů. Takový byl semestr v Bratislavě, potom jsem zase studoval v Praze.

V jakém roce jste studoval v Bratislavě?

To vám asi teď přesně neřeknu – asi ve třetím ročníku, nebo ve čtvrtém... to jsem hlavně ani nebyl úplně celý semestr, jen skoro celý. Pak jsem dostudoval a čirou náhodou šla v Hradci Králové nějaká žena na mateřskou dovolenou, tak jsem počítal, že tam vezmu místo za ní, ale zemřel jeden můj spolužák na klasické archeologii, tak jsem šel tam.

Klasická archeologie byla speciální – byl tam pozdější profesor Jiří Frel, můj učitel, výborný kunsthistorik, který v osmašedesátém zůstal v Americe. Byl dlouhá léta ředitelem Gettyho antických sbírek, pak šel do penze a žil potom v Itálii a ve Francii. Na řečtinu byl profesor Antonín Salač, který byl vedoucím semináře a komisionálně vedl klasickou archeologii, protože profesori byli zavření. Jiří Frel byl asistent a koncem studií i docent. Na seminář jsme chodili asi čtyři, tak jsem musel mít každý druhý seminář referát, čili jsem se strašně nadřel...

Měl jsem tam dva výborné kamarády, jeden byl Roman Haken, to byl ten, co umřel. Byl asistentem a po něm mi nabídli to stejné místo v klasické archeologii. A pak tam byl Josef Bartoš, který tam taky přistál zajímavým způsobem, protože ho vyhodili v roce osmačtyřicet, ale přes fabriku jako dělnický kádr se znovu přihlásil a jako dělnického kádra ho zase vzali.

Napadá Vás ještě něco k filosofické fakultě?

Zažil jsem tam několik věcí, ze kterých se staly aféry, například tzv. Majáles, to jsem byl ve třetím ročníku, do toho přišly maďarské události (*maďarské povstání a sovětská okupace 1956 – pozn. autora*), a vypadalo to, že i tady spoustu lidí zavřou. A tak Očadlík (*Mirko Očadlík, český hudební vědec, pedagog – pozn. autora*) za kterým jsem byl tehdy s delegací studentů, to potom srovnal, takže nás nezavřeli.

Spousta srandy byla s téma marxistama. Můj marxista mě naučil deset způsobů, jak proniknout, jedno z nich bylo „kam nemůžeš kyjem, tam pronikneš pyjem“. Tam jsme zažili dost srandy a přes léto jsme žili po archeologických výkopech.

Kapitola druhá

Život za socialismu a akademická kariéra

Minule jsem skončil u toho, že jsem se čirou náhodou dozvěděl, že umřel jeden kolega, který byl asistentem, a mě po delším váhání vzali, řekli mi – „soudruhu Bouzku, nejde to déle než na tři roky, nejste dostatečně kádrově vybaven“. To bylo v roce 58, napřed mě vzali na jaře, pak mě ještě pustili přes prázdniny, to jsem zrovna vykopával jeden velký výzkum v Bubenči a dále pod Mostem. Pak jsem rok dělal mladého asistenta. Měli jsme to muzeum odlitků v Klementinu a o Klementinum univerzita přišla, takže přešlo pod Státní knihovnu, bývalou univerzitní, která se přejmenovala.

Pak nás začali z knihovny pronásledovat a sledovat, chtěli, abychom se konečně vystěhovali. Pečoval jsem o muzeum odlitků, nosil klíče a spravoval ho. Pak jsme tam byli jen dva asistenti s kolegou Bartošem, se kterým jsme se skamarádili.

Za rok jsem šel na vojnu, rukoval jsem na Slijači na Slovensku. Měl jsem do jisté míry smůlu, vím, že můj velitel roty byl později propuštěn z armády za snižování lidské důstojnosti, takže mě se trochu bál, ale pár kopnutí do prdele jsem přece jen i tak obdržel. Nedělal jsem s hadrem v hubě jako jiní z jeho čety, ale bylo to užitečné, protože mi narostla tvrdší kůže. Část z toho jsem trávil různým způsobem, protože nevěděli moc co se mnou dělat. Jezdil jsem na hasičáku i v sanitce.

Pak mě vzali do cikánské dědiny v Kováčové. Jedl jsem tam několik naložených psů a jiné místní pochoutky, protože jsem odvezl jednoho z nich, co jim na něm záleželo, do nemocnice a částečně mu zachránil život. U Donoval byla taková vesnice, ve které byli všichni neúplní, jediná paní učitelka byla kompletní. To totiž byla vesnice, ve které se pořád ženili a brali mezi sebou a byli degenerovaní. Zase tam ale byla krásná příroda.

Nakonec mě pustili po roce a půl z vojny a říkali mi – „To jste rád, že vás pouštíme z vojny, co? No, my jsme taky rádi, protože... takový tady opravdu nepotřebujeme.“

Ta vojna byla 1970, nebo 1969?

To bylo o deset let dřív. To bylo 1961. Měli jsme vojnu i na škole, tam jsem prospíval s trojkama, protože ani tam jsem nebyl moc výborný. Naučil jsem se tam ale za toho půl druhého roku slušně slovensky, také tam byli Češi utlačovaní některými důstojníky – „ste na Slovensku, tak hovorte po slovensky“. Dávali to občas dost najevo. Později jsem učil

v Bratislavě po slovensky, protože jsem to nezapomněl, když jsem byl na tom Slovensku přes dva roky. Když jsem se vrátil, začal šedesátý první rok. Šedesátý druhý jsem byl poprvé se skupinovým zájezdem v Itálii na nějakém kongresu, na osm dní...

Byl to nějaký archeologický kongres?

To byl kongres „Unione internationale des études: préhistoriques et protohistoriques“ – prehistorická archeologie. Na tom kongresu jsem skoro nebyl, protože jsem byl v Římě poprvé v životě a chodil jsem celé noci a dny po městě. Za mnou tam chodil pořád jeden Ital, tak jsme se pak domluvili, že prý jsem byl strašně podezřelý – myslel, že jsem špion, a on byl nějaký český agent od Italské komunistické strany. Bylo tam neuvěřitelně krásně.

Pak přišel rok 63, to jsem byl poprvé ve Francii, to byl zase kongres klasické archeologie. Při kongresu jsem neměl skoro žádné peníze, asi 100 franků. Ale byl tam takový institut, Marx-Engels-Garaudy, kam jsem chodil na koláčky, nosili je tam nějakí místní. Jednou jsem se dovalil k Lévi-Straussovi (*Claude Lévi-Strauss, antropolog, filosof – pozn. autora*), který na mě byl dost protivný. Dostal jsem také klíče k depozitáři antické keramiky v Louvru. Žádná žádost měsíc napřed, žádné povolení – měl jsem klíče od těch vitrín, co tam byly. To mi přišlo svým způsobem velkolepé.

V šedesátém pátém to bylo trochu lepší, to jsem začal v Řecku, u nás byl tehdy nějaký osvícený ministr, tak jsem dostal povolení. Našel jsem tam Švédy, u kterých jsem mohl bydlet, Američany, u kterých jsem překládal z ruštiny a z bulharštiny, čímž jsem si přišel na trošku peněz, u Němců jsem také někdy dělal. Chodil jsem hodně po Řecku, což se dalo, nesměl jsem ale na sever, kam tenkrát lidé z východu nemohli, ale po Peloponésu jsem chodit mohl. Měl jsem za sebou taky takovýho fízla, a to bylo zase po řeckém způsobu, že se vždycky domluvíte, takže když jsem chodil moc rychle a on byl už unavený, tak mi říkal, pojďte se mnou na kafe a zaplatil mi kafe. Byly tam ještě ohlasy občanské války. Sice mě úřady nejdřív trochu trápily, ale nakonec jsem dostal povolení znovu – u těch Řeků je hezké, že se domluvíme, jako že jsme lidi.

Patřím do řecké rodiny, protože má netař také k nějakým patří, mám tedy asi 75 řeckých příbuzných a velmi mnoho řeckých studentů. V šedesátých letech u nás začali studovat Řekové na stipendia, napřed na nějakém jiném oboru, ale pak si řekli, že tak cítí s tím Řeckem, tak šli na klasickou archeologii. V sedmdesátých jich ještě o něco přibýlo.

Pak, jak sem jezdili známí z Východu a ze Západu, tak jsem vytvořil na kongres v šedesátém šestém skupinu, kde jsme měli společný referát východní i západní Němci, což zapůsobilo hlubokým dojmem. Byl to ten šedesátý šestý rok, součást zlatého věku Antonína

Novotného (*třetí československý komunistický prezident – pozn. autora*). Koncem šedesátého sedmého roku jsem nastoupil na stipendium Humboldtovy nadace v Tübingenu. To mi umožnilo asi rok volnosti – tehdy jsem mohl jezdit kam jsem chtěl. Zažil jsem v Německu tehdy takovou tu jejich kulturní revoluci – němečtí profesoři se báli revolučních studentů, protože mysleli, že když teď přijdou bolševici, tak se zastřelí, já jsem viděl, jak vypadá revoluce doopravdy, tak mě to přišlo směšné.

Pak jsem jel do Norska, kde moje norská maminka ještě byla naživu, ke konci srpna už v každé televizi byly ty tanky v Československu – přišli Rusové, to jsem zrovna byl na cestě z Pompejí do Paesta. V Itálii jedny noviny říkaly, že to už opravdu hrozí, ve Vídni mi bytná držela kliku, abych od ní neodjížděl, přeci jen jsem se ale vrátil. Ještě mi nějaké věci přivezl jeden kamarád do té Vídne, tchýně říkala – „o děti se vám postarám, zůstaňte venku!“ Myslel jsem skoro jako každé na emigraci, žena strašně řvala, že nikam nechce, asi čtyři neděle balila bibli a stále jí zase vybalovala. Nakonec bylo ale jasné, že nemohu ten obor nechat padnout, protože jak šéf klasické archeologie, tak i všichni ostatní zůstali v Americe a byl jsem jediný dostudovaný v oboru.

Tehdy jsem také napsal svou první habilitační práci, kterou jsem si dal radši přeložit do němčiny. Začátek šedesátého devátého jsem ještě kopal v Týryntu. Na filosofické fakultě jsem se skamarádil s předsedou klubu angažovaných nestraníků, to byl Petr Eben, ten hudební skladatel, i s jeho klukama jsem se skamarádil – už předtím jsem byl ve Společnosti pro šíření neznalostí, nebo jak se to jmenovalo, publikovali jsme v časopise *Dějiny a současnost*, možná jste o tom slyšel. S časopisem *Dějiny a současnost* jsem hodně spolupracoval, až do posledního čísla, další už bylo zakázané. Šéfredaktorem byl Jan Šíkl, dost jsme se skamarádili. Po bolševicích se už ale nechtěl vrátit do redakce a hned v šedesátém devátém, se rozhodl, že bude vychovávat blázny a skutečně šel do blázince, kde se stal pečovatelem v Bohnicích, myslím, že umřel velmi nedávno – můžete se zeptat Jiřiny (*Šíklové; PhDr. Jiřina Šíklková, CSc., česká publicistka, historička – pozn. autora*). To se Vám ale bude hodit do jiného románu. Takže teď jsme se dostali...?

Ted' jsme se bavili o časopise *Dějiny a současnost*, kam jste přispíval, a měli jsme šedesátý devátý rok, jak jste učil klasickou archeologii, protože to nikdo jiný neuměl.

Hlavně tady nikdo jiný nebyl, dokud jsem nesehnal zmíněného kolegu Bartoše. V roce 69 jsem otevřel muzeum odlitků v Hostinném, které ještě existuje. K tomu jsme se dostali zajímavým způsobem, to jsem se blíže spřátelil s kamarádem Zdeňkem Vašíčkem.

V Hostinném chtěli odstřelit kostel, pokud by nebylo zajištěno další využití, tak jsme tenkrát

s profesorem Frelem podepsali prohlášení, že tam bude muzeum odlitků, šlo to výš, a nakonec Zdeněk Vašíček s dalšími prosadili, že ho neodstřelili.

Byly to dlouhé peripetie, ale muzeum ještě doteď existuje. V Rudém právu se ptali, jak dlouho budou ještě Řečtí bohové strašit v Klementinu. Na otevření muzea v Hostinném na konci šedesátého devátého roku bylo poslední setkání těch, co potom všechny vyhodili – těch tajemníků a partajních i okresních funkcionářů. Při otevření muzea v Hostinném a tedy potom na plovárně v Hostinném byla na konci léta taková poslední schůzka, kde si každý dal ještě jedno pivo, rozloučili se, že už je teď vyhoděj. Tehdejší ministr kultury už nesměl nic, ale směl podepsat ještě tři místa pro Národní muzeum, měl jsem tam přejít, jenomže když zůstal Frel v Americe a nebyl jediný, tak už si tam na mě zvykli.

V tom roce šedesát tři, když byla prověrka, tak mi říkali, „že to je opravdu naposledy, soudruhu Bouzku“, ale pak šedesát šest, to už žádné prověrky nebyly. Asi vám to z vašeho úhlu pohledu připadá, že je to příliš detailní, ale když se budete zabývat tou dobou, zjistíte, že to bolševické období měla velmi různá mezidobí.

Začátek sedmdesátých let byl také hodně protivný, v těch osmdesátých to už bylo tak, že všichni věděli, o co jde, bylo to jednodušší než dneska, protože komunistům už nikdo nevěřil, dnes se té situaci opět blížíme, že vládě nikdo nevěří...

Takže jsme skončili v tom roce sedmdesát nebo šedesát devět. S Národním muzeem mi tehdy pomáhal jeden z mých žáků, který tam byl, Jiří Marsa, který s kolegyní Dufkovou (*Doc. PhDr. Marie Dufková, CSc., archeoložka – pozn. autora*) a Ondřejovou (*doc. PhDr. Iva Ondřejová, CSc., archeoložka – pozn. autora*) byli tenkrát jeden ročník. Iva se mnou zůstala na fakultě, Marsa s Dufkovou byli v muzeu... Jeho tatínek, když byl malinký, tak mu dával růstové hormony, nakonec se s Dufkovou pohádali, emigroval a nějaký čas byl ve Vatikánu, nějaký čas v Rakousku, kde mu nohy jednou přejelo auto. Tenkrát se ale velmi vyznamenal svým během po partajních organizacích, protože do třicátého prosince 1969 tehdy muselo být všechno všude vyřízené. Pro antické a egyptské oddělení to bylo takové hrdinství konce roku šedesát devět.

O to se tedy zasadil pan Jiří Marsa?

No, zasadil se o to hlavně ministr kultury, myslím, že Brůžek, teď si nevzpomenu. Ten o tom krátce mluvil, říkal: „Nemůžu už nic jiného, ale něco jako pražské Pergamum, to bych rád založil.“ Příští rok jsem byl ještě v Řecku, a pak s delegací na prospekci na Kypru. Kdyby se Kypr sjednotil, tak mám ještě povolení tam vykopávat, v městě Knídos, což je hezké jméno, zní to jako Knídská Venuše. Je to mořský přístav na severu, lehce pod tím dlouhým

nosem Kypru. Ajos Theodoros se to jmenovalo řecky. Pak tam přišla občanská válka, moji studenti se toho také účastnili, tak to byly také pěkné příběhy. Řeční důstojníci prý prodávali střelivo, tak vždy když se měli bránit, tak otevřeli bedny – a byly prázdné. Tam, kde jsem byl, to byla taková turecká free zone, a přes to jsem jezdil ještě s konvojem UNESCO.

Další rok spadla klec už definitivně, přišli za mnou zase ti fizlové, jak to bývalo a když jsem nepodepsal, tak mi řekli: „tak se deset let na Západ nepodíváte.“ A drželi slovo.

Pak jsem byl ještě v Iráku, kam mě taky jednou pustili, tak jsem ho projel a získal zajímavý zkušenosti. Taky jsem byl jednou i na kraji v Kurdistánu, mám odsud jeden srandovní příběh... Byli jsme v kavárně na okraji Kurdistánu, a v tom poplach, najednou všichni vlezli pod stoly, tak jsem taky vlezl pod stůl... a pak jsem se dozvěděl, že tam přijel Barzáni (*Mustafa Barzáni – Kurdistánský nacionalistický vůdce, pozn. autora*) vypít si kafe, pak odjel, všichni vylezli z pod stolů... Takže tu válku tam nebrali moc vážně.

V roce 1976 jsem byl v Rusku, tam jsme se sešli s moskevskými disidenty, a od té doby mám k některým Rusům obdiv. Trochu jsem se taky sčuchl s lidma z té Proppovy školy (*Vladimír Propp – ruský lingvista, folklorista – pozn. autora*) v Leningradě, jestli jste o ní slyšel, v Moskvě o mě pečovala jedna Američanka.

Pak tam byl takovej slavněj archeolog Klein, který měl kleinologii, speciální archeologii, tenkrát se dalo jezdit i na místa, kam člověk nemohl, protože když jsem byl dlouhej, tak když řekli: „I vy, tovaryši, z přibaltíky“, a já na to: „da“, tak to šlo celkem dobře a na to mě pustili všude. Dneska už mají takový čuch, že když dneska jedu po Rusku tak už poznají, že jsem cizinec. To už se nedá...

Do těch osmdesátých let patří ještě mé cesty do Gruzie, kterých bylo několik, hlavně na konference. Gruzie byla dříve taková úplně pohádková země, kterou zkazili až po bolševicích. Zvířátka tam chodí volně a večer čekají před domem, jako Zvířátka a Petrovští. Lidé tam měli spoustu jídla na rozdíl od ostatního Ruska, všude pomeranče.

Irák a Kurdistán – v jakém to tak zhruba bylo roce?

Myslím, že to bylo sedmdesát tři. Ta Gruzie, to byla sedmdesátá a osmdesátá léta, já vím, že jsem tam byl před Cejlonem, dokud jsem s nimi ještě mohl pořádně pít, protože oni zkoušeli, kolik toho vypiju. To bylo dost hrozný, protože se přes den pilo s Gruzínci a pak přes noc s Rusama. A když jsem to vydržel, tak mi poklepali na rameno a byl jsem jejich.

Co jste tam pili?

Přes den jsme pili spousty vína, to se pije pořád, protože oni mají toho Tamadu, což je jejich král hostiny, tak jsme na něj museli různě připíjet. Když Gruzínci chodí na hřbitov, přinesou lahev a dvě sklenice a připijí si i s mrtvými. Párkrát jsme také otevřeli speciálně jedno víno, které když se narodí dcera, tak aby měla na svatbu víno, tak se musí zakopat tři sudy, a když je jí 20 nebo 21, když se vdává, tak je po těch 20 letech otevřou. Tak mi dali taky ochutnat, když jsem s nimi kamarádil.

V Rusku zase první, co se mnou mluvili, byli Židi, protože ti když nenadávali jeden druhému, tak mluvili otevřeně. Mluvili jen někde, kde se smělo mluvit, protože někde byly ty odposlouchávací přístroje, vlastně skoro všude, kde jsem byl v Moskvě, musel jsem mít propusk – víte, co je to propusk? Legitimace, aby vás pustil vrátnej, protože to byly často pevnosti. Na druhou stranu jsem jako cizinec ze spřátelené země dostal legitimaci do Leninovy knihovny, kde bylo vůbec všechno, co tady v Praze nepůjčovali, ty knížky, ty jsem si tam jako cizinec mohl vzít a číst si v nich. Takové v tom Rusku byly absurdity...

Také mě tam pozvali na přednášku a jeden tamní filosof říkal: „Já jsem idealistický filosof, nemám nic společného s marxismem, přednáším idealistickou filosofii, nepleťte mi sem marxismus.“ Každý týden to říkal a nic se mu nestalo...

Byly tam skvělé koncerty, ta hudba byla výborná. Ruští studenti za mnou hodně chodili, byli pilní a měli zpracované své archeologické věci, lepší než teď, co dělají ti, co to už berou jako hotovou věc.

Už v šedesátém šestém roce jsem se chytil egejské archeologie a získal několik francouzských a anglických přátel, které mám dodneška. Zvláště si vážím Sinclaira Hooda, který pracoval v Knossu. On byl hlavní badatel, co se zasloužil o Knossos, ještě letos mi poslal jednu knížku, co dodělal. Je to hrdina a byl to strašně příjemnej člověk, takže když jsem mohl v těch osmdesátých letech poslat své děti na Západ, tak jsem to udělal a to tak, že jedna moje francouzská přítelkyně, jejíž manžel se stal guvernérem francouzské banky, zažádala o devizový příslib, abych mohl poslat své děti za Západ – a v Paříži se o ně starala.

Jiné srandy byly v sedmdesátých letech. To bylo, když jsem se poznal s Bonaventurou (*Zdeněk Bonaventura Bouše, teolog a liturgista – pozn. autora*) – on byl správcem galerie a depozitáře, ale když pak podepsal Chartu 77, tak ho vyhodili. To byl zajímavý člověk.

Pak přišel Cejlon. Dostával jsem pozvání kopat v Sýrii, v Kartágu, ale Cejlonu se každý bál. Tehdy si tam mysleli, že získají vliv s paní Bandaranaiké (*Sirimavo Bandaranaiké – tehdejší ministerská předsedkyně Srí Lanky – pozn. autora*), tak něco slíbili, peníze a některé jiné věci, a když byl u nás jejich ministr kultury, kterej někoho sháněl za partnera, zůstalo to na mne. Ostatní se nechtěli ukázat, protože paní Bandaranaiké právě padla.

Nicméně i tak se tam chtěli ukázat lidé z Východu, protože tenkrát byl pro jihovýchodní Asii UNESCOvý program Angkor Vat. Začali ale řídit Rudí Khmérové a to bylo beznadějně.

Cejlon tehdy vstoupil do hry a stal se takzvaným kulturním trojúhelníkem Srí Lanky. Zvali tam Američany, Angličany, Francouze, a potřebovali i někoho z Východu. Nakonec jsem si řekl, že je to jako jinde a že se nebudu bát, tak mi sdělili z ministerstva kultury, že mě na Cejlon výjimečně pustí. Poslali mě tam přes Moskvu, čehož jsem ale opravdu nelitoval.

Přes tu Američanku (*příběh o třech sestřích, který prof. Bouzek zmiňuje později – pozn. autora*) jsem se tam zase sešel s zajímavými lidmi. Když jsem letěl zpátky, bylo to dost hrozné, protože po ránu tam bylo celkem zima. V Moskvě bylo mínus šestadvacet, a nevzal jsem si šálku ani rukavice, když jsem přijel poprvé do Moskvy, tak jsem si koupil takový kabát z umělé hmoty, ale než jsem došel k autobusu, tak se mi utrhl rukáv. Nemohl jsem se v tom hýbat – oblečení ztvrdlo, zmrzlo na kost.

Zpátky k Cejlonu. Napřed jim slíbili, byl tam Chňoupek i další (*Bohuslav Chňoupek – ministr zahraničních věcí v časech Gustáva Husáka – pozn. autora*), co mohli, ale až když jsem nastupoval do letadla, řekli mi: „Musíte jim ale říct, že žádné peníze nebudou“. Tak jsem přišel na Cejlon s velkou slávou, velvyslancem tam byl nějaký Slovák, co tehdy držel hubu.

Když jsme přišli na přijetí u ministerského předsedy, osmělil jsem se a řekl, že žádné peníze nebudou. A bylo asi pět minut ticho. Tak jsem dodal: „Hospodářská situace v mnoha zemích světa není právě růžová.“ A bylo dalších pět minut ticho, a pak jsem řekl:

„Československá měna je obtížně konvertibilní.“ Pak jsme se na sebe podívali s jedním chlapem, co stál vzadu, najednou jsme se na sebe usmáli a skamarádili se. Někdy to přeskočí na velkou dálku. Byl to cejlonský ředitel starožitností Ronald Silva, se kterým jsme pak strávili pěkné tři týdny objíždění a dělání plánů.

Tenkrát nám na to dali peníze Japonci a pak jsem se dozvěděl za co. Celý Cejlon byl plný výborných, hezky česky – seafoodů. Všech mořskejch potvor, který já mám rád, protože jsem se je naučil lovit. Mohl jsem hostit i známé v nejlepších možných restauracích co tam byly, takže jsem si žil jak pánbůh, a protože těm Japoncům šlo o to, aby dostali fishing rights okolo Cejlonu, tak za rok bylo po všem. Tím pádem ale dali spoustu peněz. S Ronaldem Silvou – který je ještě naživu, nedávno měl bypass, ale už je v pořádku – jsme udělali plán, který se kupodivu realizoval, protože ti Japonci na to ty peníze dali.

Byl také párkrát u mě a stal se potom ředitelem muzea UNESCO. Udělal dost velkou kariéru i po světě, takže ta jiskra tak nějak přeskočila, a pak jsem dva roky kopal v Anuradhapuře buddhistické kláštery. Byl jsem tam s dvěma lidma: jeden tam byl, aby dělal „staršího pracovníka“, který byl prověřený, a ten druhý byl Petr Charvát, který dělal také staré

české dějiny. Ten sice na tu výkopovou archeologii nebyl, ale byl jinak užitečněj, protože četl knihy, ve kterých jsem se mnoho poučil a hromada z nich mi poté pomohla. No, byl to největší výzkum mého života, měl jsem tam třicet skupin s třiceti místními učiteli s sedm set padesáti zaměstnanci. Ti ale skoro nic nedělali, protože pracovali jenom za food parcels. Tedy byly placeni tak, že jednou za den dostali poukázky na jídlo. To byl začátek osmdesátých let – osmdesát dva až tři.

Ve třetí sezóně se mi na Cejlonu rozběhly améby, a protože se šířily tropické nemoce, tak mi tenkrát pomohla ajurvéda, kterou mi sháněl jeden z těch mužů, který byl ke mně moc hodný. Jinak je to krásná země, mám ji rád, před čtrnácti dněma tu byl zase známej, kterej je napůl Francouz, napůl Cejlonec. Znal mě, protože jsem tam vykopal první helenistickou keramiku, publikoval jsem je spolu s jedním cejlonským kolegou a vytvořil chronologii místní sinhalské keramiky.

V osmdesátých letech u nás bylo těch seminářů hodně, někdy to dopadlo dobře, jindy blbě, jednou jsem se rozešel s Rezkem, protože byl strašně protivnej, slyšel jste o Rezkovi?

Ano, slyšel...

Jednou jsem mu nepřišel na seminář, tak mě tak zprdnul, že jsem si říkal, že už tam nikdy nepůjdu. Jinak to ale bylo veselejší období, protože na mé veřejné přednášky chodil jeden fízl, se kterým jsme se už znali, když za mě přednášel Čadík (*který měl zakázáno přednášet, tak občas přednášel místo prof. Bouzka – pozn. autora*) Občas měl nějakou blbou otázku, na kterou se dalo akorát blbě odpovědět, a tím to skončilo. Bylo to jako v Just So stories od Rudyarda Kiplinga, jak se pelikán baví s krokodýlem, četl jste to někdy?

To jsem nečetl...

Bylo to o tom, že ten krokodýl věděl, že ten pelikán ví, že kdyby přišel blíž, že ho sežere, a pelikán věděl, že krokodýl ví, že by ho sežral, kdyby přišel blíž, a krokodýl ví, že pelikán to ví.

V jakých tak letech, zhruba?

Tak to nevím, to vám nepovím... Mimo to jsem také měl své archeologické semináře, bylo to potom v nějakém mém životopise v archeologických rozhledech Slavomila Vencla.

S Kratochvílem (*Doc. Zdeněk Kratochvíl, PhD., český filosof – pozn. autora*) to byly většinou knihy o mytologii, pak Kratochvíl v roce 1990 začal přednášet u mě na klasické archeologii a pak se dostal ještě jinam. Pak jsme spolu vydali tři knihy. Provázel jsem u nás párkrát

Vernanta (*Jean-Pierre Vernant – francouzský historik, antropolog – pozn. autora*), uměl perfektně starořecky a latinsky, ale žádný jiný jazyk.

To byla ta osmdesátá léta, co přijel Vernant?

To už byla osmdesátá. V těch sedmdesátých letech se třeba stalo, že jste šli po ulici na pivo, najednou zastavilo policejní auto a řekli vám: „Chcete dostat obuchem?“ Víte, co je to obuch?

Takže i takové věci se stávaly. V osmdesátých letech po mě šel nadporučík Pavelka, jiní odchytili mé řecké studenty... Měl smůlu. V té době jsem tu stále ještě byl jediný odborník na klasickou archeologii, takže jsem pomáhal papalášům, když si něco přivezli z ciziny a vždycky jsem dostával kafe nebo frťana. Když si to koupili sami, bylo to většinou falešný, když to dostali jako dárek, tak už míň...

Já jsem se svým postojem nikdy moc netajil, jako nestraník jsem se nemohl toho osmašedesátého moc angažovat, pak jsem byl tedy ještě okolo té Violy (*Divadlo Viola – pozn. autora*), kam všichni chodili, protože Praha byla malá. Některým ještě doteďka tykám...

No a ta sedmdesátá léta, to jsem jezdil hodně jenom na povolenky, potom i na určité výměny do NDR, pozdravit kamarády z Berlína, co o mě trochu pečovali a pak mě pustili do Nice, kde byl také jeden kongres. Do Ruska jsem začal hodně jezdit, také i do těch zemí okolo, jako Polsko. Do Maďarska jsem jezdil skoro každý rok do knihovny. Začátek sedmdesátých let byl také lepší v Rumunsku, než u nás a nakonec byly asi čtyři konference v té Gruzii. Osmdesátá léta byla už zábavná...

Kapitola třetí

Na cestách

Na začátku osmdesátých let jsem připravoval k publikaci výkopy profesora Salače (*Antonín Salač – filolog, archeolog – pozn. autora*) z dvacátých let na Samothráce a Kýmé, které zůstaly nepublikovány.

V Turecku mi umožnil projekt profesor Akurgal (*Ekrem Akurgal – turecký klasický archeolog, pozn. autora*) jako vedoucí. Akurgal bylo dost slavné jméno, pracoval na všech průvodcích po Turecku. Byl tam i jeden přítel Němec, Jörg Schäfer, který tam za mě udělal tu prospekci, protože na to jsme neměli. Ten Němec měl tureckou manželku, napůl počtěný, a jeho holky byly taky tak na půl. Byl to velmi milý člověk. Myslím, že je mu přes devadesát (*zemřel 1.11. 2002, v Izmiru – pozn. autora*)

Profesor Akurgal měl maminku z Bosny, jako někteří Turci, a tak ho potěšilo, když jsem byl jediný člověk, se kterým si popovídal srbochorvatsky. Byl na mě velice hodný, dal mi také něco do života – několik rad, třeba jedna z nich byla: „Dejte si na to pozor! Má druhá manželka je šéfová na emeritním úřadě, kde dělám, takže ráno vstanu, rozloučím se s manželkou, přijdu do podniku, a zase je to to samé – večer jdu z podniku a zase je to to samý – na to si dejte, pane kolego, opravdu pozor!“

První velkou výpravu, těsně než padli bolševici, jsem měl do Ameriky. Ten semestr bylo mé první větší setkání s Amerikou. Úvodem by se dalo říct – cokoli řeknete o Americe, najdete v ní místo, kde to pasuje. Některý části výborný, některý části horší. Chytří byli třeba na Columbia University, ale na Staten Island byli blbci. Ptal jsem se víc než většina Američanů, byl jsem tam jediný z Východu, protože pak to už pro neameričany zrušili.

Navštívil jsem tedy 23 amerických a kanadských univerzit. Když už těch peněz bylo málo a nezbyly mi, tak mi přidali.

Američané na rodinné setkání raději jezdí do Evropy, když na to mají; pro ně bylo neobvyklé, že jsem tu Ameriku projel. Je to velká země, pozoruhodná...

Poznal jsem se s některýma dědkama z Evropy, když člověk zná ty americký Židy, co tam utekli na začátku, máme s nimi určitou příbuznost. Izraelci už jsou jiní, s těmi už se člověk hůře domluví. Velice se mi líbilo na několika místech, kde byli Indiáni, to bylo zajímavé, dále v Albuquerque, to jsem ještě měl dost peněz, letěl jsem do Santa Fe, letěli jsme nad puebly a viděli jsme je zblízka. Pak mě jeden člověk vzal k jedné paní, co malovala

indiánskou keramiku, ta mi vysvětlila, co na té keramice patří k rodu, až nakonec řekla: „A tady je místo, kde můžu namalovat, co chci!“

V jakém smyslu?

No protože Indiáni jsou tradiční společnost – a ta keramika je předepsaná. Nemůžete malovat všecko, co byste chtěl. Na cestování po Americe jsem toho přečetl nejvíce francouzsky, doplnil jsem si francouzskou literaturu, protože i když anglické knížky byly často rozkradený, francouzský byly vždycky na místě. Studenti v Minneapolisu říkali, že umí francouzsky a německy, ale francouzsky jich umělo jen pár – a dva měsíce mě tím klamali! Starý Tony Roubichek, který učil ve Stanfordu, mě poučoval o Americe, u toho jsem byl asi týden, a říkal mi, že „v té Evropě máte pořád ty války a něco takového, ale my tady všechno řešíme. Když se zvedne poklička, tak trochu páru pustíme ven – třeba to s těma černochama, a to už jsme také skoro vyřešili...“ To měl pravdu.

Když jsem byl v Los Angeles, tak jsme se ztratili. Byly tam tlupy latinoameričanů, nikdo neuměl španělsky, já taky ne, ale domluvil jsem se italsky, což je podobný, a poprosil jsem, aby mi ukázali cestu. Byli ochotni se mnou hovořit, protože italština je opravdu podobná. Kousek od San Francisca v Berkeley, jsem se v knihovně také napřed nemohl domluvit. Zaměstnávali tam Vietnamce, kteří ale uměli, samozřejmě, velmi slušně francouzsky – hodně vzdělaných lidí ve Vietnamu umělo francouzsky.

V Kanadě se mi líbilo, oni mají dlouhou zimu, takže jeden semestr vyučují jako dvojsemestr a pak mají dlouhý prázdniny, aby lidi mohli využít trochu letního tepla. Toronto je velmi hezké město na jezeře, ale všechny americký města jsou dost ošklivý, protože jsou jenom k tomu, aby se tam jezdilo autem, a když je někde pěší cesta, jsou u ní často jen banky, tam nikdo nebydlí.

Vedle pitomých lidí jsem našel v Americe i mnoho chytrých lidí, a to na místech, kde bych to nečekal. I chytrý taxikáře... Američtí Indiáni, kteří pro mě nejsou tak zajímaví, jako ti Australští, se mnou mluvili o drogách, což bylo zajímavé.

Hlavně ale... Ta obrovská příroda. My máme vesnice podél silnic, potoků, ale tam je to všechno čtverečkované, jak to navrhoval Franklin, má to svoji geometrii, velká příroda je nezkracená a Američané z toho mají radost. Pamatuji si, jak jednou napadlo v Minneapolisu pět palců sněhu a nikdo nemohl ani vylézt z baráku, jenže oni nadávali, že nedosáhli rekord, protože rekord byl přece pět a půl palce a tak mělo napadnout šest palců! To by měli rekord, to by něčeho dosáhli – a teď jim to zase nevyšlo! A všichni nadávali...

Moc se mi líbila Nová Anglie, kde je hodně zálivů řek, je to taková hra pobřeží a vody. V Kalifornii je zase neuvěřitelný, jak Tichý oceán nemá žádný příliv-odliv, i když na tom Atlantském je to pět metrů, jen to svistne. Nejkrásnější je poušť, ale poušť, kterou mám nejradši, je syrská poušť. Tam se teď nepodívám, ale je to okolo Palmýry, pak Dekan, to je vnitroindická poušť, v Tunisku to také není špatné, tam se mi líbily hlavně ty přesypy...

A jak to bylo s těmi Indiány a drogami?

Oni drogy berou, ale hlavně chlastaj. Většina z těch, které jsem potkal, byli ožralí. Taxikáři vám ani nepomohli s kufrem, protože Evropané jsou pro ně podvědomě děti otrokářů.

Jaká univerzita vás ve Státech nejvíce zaujala?

Nejdéle jsem byl v Minneapolisu, bylo tam dost rozumných lidí, ale ona je v té Americe jedna věc trochu zvláštní – buďto jsou zaměření velmi obecně, nebo jsou to specialisté na jednu lokalitu, na kterou jezdí vykopávat. Například do Egypta. A ostatní je skoro nezajímá. Takže jsou tam dvě kategorie lidí. Někteří berou univerzitní život jako zábavu, nebo tam jsou takoví, kteří jsou specialisté na jeden jazyk, třeba křovácký... Archeologie je tam někdy spjatá s Indiány, někdy s „classics“. Byl jsem s lidma, co pořádali platonská sympozia, mluvíce starořecky, obléknuti ve starořecké oděvy, kteří platonskou filosofii pokládají za svého předka. V této humanistické tradici – všichni jsme lidi a všichni máme určité právo – jsou oproti Evropanům Američani daleko zdvořilejší. Zeptat se tam ale například někoho, kolik bere, tak to je naprosto nepřijatelné...

Je to společenské tabu?

Ano, je. Tam je to opravdu tajný. Když mají v březnu platit daně, tak všichni čtrnáct dnů nedělají nic jiného než daňové prohlášení. Pak je tam ten zlozvyk, kterému se v Evropě všichni smějeme, že se neustále s někým soudí. Tam u soudu vyhrávají často naprosto neuvěřitelní lidé, jako ten zloděj, co lezl přes skleněnou střechu, propadl se, a pak vyhrál proces, protože neměli tu střechu udělat tak, aby se propadl. Jedna paní tam vyhrála soud s firmou, co dělá spotřebiče, když dala malého pejska do mikrovlnky a on v ní chcípnul, ten případ určitě znáte.

Za zmínku stojí to, že tam jsou například celý čtvrtě čínský, celý čtvrtě černý, někde si musíte dát pozor, někdy občas někdo vystřelí, ale všichni jdou rovně a nikdo se ani neotáčí, my jsme měli to štěstí, že se střílelo o čtvrt' dál. Fascinovala mě jejich důvěra – když jsem jezdil po Americe, tak mi jednou ženská v obchodě řekla: „I trust your face“ (*důvěřuji tvé tváři*)

– *pozn. autora*). Já jsem si říkal, to abych se nadmul. Ale oni to říkají skoro každému. Mají takový typ důvěry, že když je někdo oblařen, tak musí dostat ještě druhou šanci. To neznamená, že jsem se jí líbil, ona je prostě taková. Na devadesát devět procent by to nějakému lumpovi neřekla.

Pak mě tedy vzali do New Prague. Tuším, že jeden z českých zpěváků, snad Hutka (*Jaroslav Hutka – pozn. autora*), říkal, co je to za významné město, ale je to díra! Pečou tam kolaky, ty jsou tam ale stále ještě slavné, takže jsem nakoupil kolaky, přivezl je do Minneapolisu, hned si všichni zatelefonovali a za tři hodiny byly sežraný. Původně to byly koláčky, ale to pro ně bylo těžce vyslovitelné.

Potkal jsem se tam se spoustou českých emigrantů, v Torontu jsem byl také u Škvoreckých, a povídal jsem si s paní Salivarovou (*manželka Josefa Škvoreckého – pozn. autora*). Pak byli takoví, kteří říkali, že se s Čechy raději nestýkají, a že na ně kašlou. A pak tam byli ještě takoví přerostlíci, již druhá generace, měli zvláštní český přízvuk a hlásili se k Českým bratrům.

Můžeme se vrátit zase do Čech?

Tak se vrátíme, když chcete. Přijel jsem domů ve chvíli, kdy gradovala Sametová revoluce.

První dny, co to vypadalo, že opravdu na nás pustí tanky, jsem sesazoval děkana i rektora, s mnoha studenty a zejména s Karfíkem (*doc. Filip Karfík, Ph.D. – filolog, filosof – pozn. autora*) jsme organizovali volby. To byly po dlouhý době jediný počestný volby, kde mohli volit všichni. Pak jsem byl proděkan pro zahraničí, a první měsíce následujícího roku jsem zastupoval také rektora. Zahraniční oddělení na filosofické fakultě se skládalo ze dvou lidí a za každého, kdo se chtěl přijet do Prahy jen vykecat, přijeli dva významní, kteří chtěli přednášet.

Stipendii chodil přehršel, kdokoli přišel, dostal stipendium. Dostával jsem pozvání k přednáškám, a když děkan tenkrát odstoupil, odstoupil jsem s ním. V devadesátých letech jsem učil ve Vídni, v Paříži, ve Velké Británii. Jazyky jsem celkem slušně uměl, jako jeden z mála.

Všude jsem učil archeologii, v Německu, ve Vídni, ve Velké Británii, a pak o době bronzové a železné jsem přednášel také v Americe, měl jsem také kurzy o Černomoří. Mé hlavní kurzy byly o mezikulturních vztazích v Evropě, o Římě jsem mluvil málo, to jsem z povinnosti musel ve Vídni, ale moc mi to nešlo.

Konferencí byla hromada, všude mě chtěli, tak jsem je objížděl, dostal jsem pozvání i na zahraniční expedice, takže jsem musel něco i odmítat. V třiadvadesátém jsem začal jezdit

do Bulharska, tam jsem začal dlouhodobou expedici. Pozvali mě také do Austrálie, tam jsem byl v Tasmánii.

Nejvíce se mi tam líbily vačice – possums. Jsou příjemné a dají si říct. Když lidem chodí na zahradu, lidi jim vždycky udělají tu službu, že je odvezou tak padesát kilometrů za město, a oni se vrátí a zahrádku jim sežerou. Wombati jsou zase takoví malí medvědci, kteří bydlejí u lidí, ale mají svou hlavu, takže když je lidi nepouštěj, udělají si díru, která je jejich díra a tudy choděj do a z baráku.

V přírodních rezervacích k vám přijdou klokani, a rádi si od vás vezmou chleba nebo koláč, a i když jsou ve volné přírodě, ty australská zvířátka s vámi komunikují. Koalové jsou pořád ožralí, protože mají spoustu alkoholu z listů eukalyptu. Jsou opravdu jako malí medvědci, že se jenom tak hrabou a nechají se chovat.

Australský prales je něco neuvěřitelného – lesy, které se obnoví, až když shoří, protože jinak ty semínka nepopraskají. Fascinující pro mě bylo, že jako my máme Praotce Čecha a kněžnu Libuši, tak oni mají „Convicts“. Jejich společný příběh je to, že byl kriminál, kde byli trestanci, kteří se stali jejich předky. Každé australské město je hrdé na své kriminálníky, kteří ho založili, protože je pravda, že Austrálie byla v předminulém století britskou kolonií, kam se převáželi z Británie trestanci, aby neobtěžovali slušný britský lidi.

V devadesátých letech jsem se často vracel do Středomoří, mockrát na Kypr, začínal jsem na jihu, a protože se tenkrát mohlo jezdit na turecký sever, tak jsem se dostal i na to místo, co ho mám stále rezervované, kdyby ho někdo chtěl. Jak jsem říkal, až se Kypr sjednotí, mám potvrzení, že tam hned mohu jet kopat.

Tehdy jsem napsal svoji druhou knihu „Greece, Anatolia and Europe in the first millenium B.C.“ (*Řecko, Anatolie a Evropa v prvním tisíciletí před Kristem – pozn. autora*) To je asi nejznámější z mých knížek, pak jsem vydal přehled Černomoří, který vyšel dvakrát, podruhé to vydali Řekové.

Začal jsem psát s Kratochvílem, vydali jsme tři knížky, z čehož dvě jsou i v povinné literatuře, co se doporučuje na FHS (*Od mýtu k logu, Praha 1994 + Řeč umění a archaické filosofie, Praha 1995 – pozn. autora*). Za tu třetí nás strašně zprdnul Rezek (*Petr Rezek – český filosof – pozn. autora*), mně třeba říkal, že je to knížka úplně špatná, protože jednou je tam o něčem napsáno „třinácté století“ místo „čtrnácté století“, což bylo kvůli tomu italskému výrazu – trecento. Já to nezkontroloval, takže tam ta chyba opravdu byla – trecento znamená čtrnáctý století.

Jezdil jsem po těch konferencích, vykopával, nejvíce studijních pobytů jsem měl asi v Německu, a potom ve Velké Británii a v Řecku. Přednášel jsem asi pětkrát na Sorbonně,

v école pratique des Hautres études, tam mě to táhlo, pak jsem byl v roce 2001 na své poslední zahraniční profesuře v Salzburku.

To byla taková ta lepší léta, k čemuž bych vám měl přidat i něco k Libanonu – to byla expedice asi dvouměsíční, byl jsem na ní vykopávat. Petr Skalník byl tenkrát v Libanonu velvyslancem. Spolu s ním jsme získali peníze z nadace „UNESCO – Přední východ“.

Jak jste se potýkal se vstupem do strany?

Když jsem přišel na fakultu, říkali mi: „Soudruhu Bouzku, vy nebudete kádrově udržitelnej.“ Zase bych ale rozlišoval lidi, protože byli i ti, co nějaký čas bolševicky blbli, ale pak je to přešlo. Pavel Kohout tenkrát blbnul, Jiřina Šiklová taky blbla, ale pak toho nechali. Mně nevadilo, že jsem byl nestraník. Když byla stranická schůze, tak jsem vždycky šel na chodbu, protože se vedla v mém oddělení na FF UK, pak mi řekli: „Stranická schůze skončila, tak pojd'te dovnitř“.

Já jsem zkrátka problémy neměl, protože mě nikdy neřekli, abych do partaje vstoupil, protože věděli, že to nemá cenu. Víte, bylo mnoho slušných lidí mezi partajníky, co nekradli, dokonce bych řekl, že bylo velice mnoho slušných lidí, co měli ale velmi různá období, protože to, čemu se dnes říká „vláda komunismu“, to byla velice tvrdé léta od toho devětačtyřicátého do třiapadesátého, a šedesátá léta byly svým způsobem zlatý věk.

Kapitola čtvrtá

Archeologie jako obor

Vyprávějte o české archeologii.

Česká archeologie – národní věda – začíná s českými buditeli v devatenáctém století, okolo rukopisů a okolo slovanských památek, které byly památkami našich předků – to byla první fáze. Vedle toho, že to byla národní věda, tak měla svou nezadatelnou roli i v typicky českém protiněmeckém myšlení. Nacistická víra říkala, že tady byli vždycky samí Němci, a že se pouze „vrátili domů“.

Někteří Němci to ještě teď berou tak, že založení archeologického ústavu bylo výrazem českého šovinismu v jedenadvacátém roce. To je velmi extrémní názor, ale vy víte, že i velmi extrémní názory existují; za války tady bylo zase Germanen-Erbe (*německý archeologický časopis – pozn. autora*) a předtím Vorgeschichte der Deutschen Stämme, kterého se účastnili také Němci ze severních Čech, což nebyli špatní archeologové.

Třeba Ivan Borkovský, co objevil „pražský typ“ (*nejstarší kultura Slovanů z doby jejich expanze – pozn. autora*), se rozvedl se svou ženou, která byla Židovka a tak umřela v koncentráku, zatímco Helmut Preidl, který byl v Germanen-Erbe, byl nácek a měl ženu židovku, ale tím, že to byl takovej nácek, tak jeho ženu nechali být a přežila. Česká egyptologie získala hodně tím, že starej Lexa (*František Lexa – zakladatel české egyptologie – pozn. autora*) měl žáka, kterým byl pozdější ministr kultury Kopecký (*František Kopecký – komunistický politik a novinář – pozn. autora*) A protože Egypt měl tehdy naději, že se převrátí k socialismu, naše vrchnost dovolila pustit českou egyptologii do Egypta.

Egyptologie se vždy udržela a dostala vždy více peněz než ostatní výzkumy. Pak byly určité pokusy. Jeden pokus byl zakopat si v Mongolsku, pak jsem já zkoušel již zmíněný Cejlon, Libanon...

Víte, dnešní archeologie je v žurnalistické veřejnosti z poloviny propaganda. Pokud je v tom ještě informace, je to dobře, ale často je to jenom show a hra. Většina novinových zpráv o tom, že zase někde vykopali nějakou kostru je proto, aby si zase lidi všimli inzerátu vedle.

Archeologie je tedy pro mě a mnoho jiných lidí součástí historických věd a má přinést nějaké poznání o starých dějinách. Bez minulosti by nebylo současnosti ani budoucnosti. Obor je to určitě zajímavý, ale vrhnul jsem se na to, jak jsem vám říkal, taky proto, že zrovna v tom třiapadesátém roce byla blbá doba a já chtěl být od té reality trochu dál. To samozřejmě

dneska už význam nemá a většina archeologů se žíví u výkopových firem, které mají reklamu z toho, že přispějí na archeologický výzkum, který předchází stavebním pracem. Jedno promile ty firmy nekousne, protože je to hrstka, sami toho rozkradou a prošustrujou daleko víc.

Archeologie měla velmi slušnou úroveň, když jsem se k ní dostal. Člověk se trošičku zaplést musel, takže archeologie se provozovala i za studené války díky Zdeňkovi Nejedlému, který na Akademii věd dostal spoustu lidí, dneska tu Akademii ještě máme a to do jisté míry jeho zásluhou, takže bych mu za to nenadával.

Archeologie samozřejmě není dnes ve středu zájmů. Dneska jde o to, že se společenské vědy redukují na politologii a ekonomii, tedy na disciplíny, které vás učí, jak můžete kdekoho okrást a být při tom ještě zábavný.

Je to problém, protože zábavnej do jisté míry musíte bejt, protože to by vás lidi neposlouchali. Pro některé je archeologie samoučel – když se něco vykope, tak se to pak uloží. To už je dneska ale jen malá část archeologie, protože nikdo se nehrne do něčeho, co ho neuživí. Pak je tu další problém, že mnozí chodí po loukách s detektory a vybírají kovový předměty po celé naší zemi.

Jednou také policie nehonila zloděje, protože se řeklo, že co je soukromé, je dobré. Říkalo se tomu kuponová privatizace, o které jste jenom slyšel, protože to jste moc mladej – jak se říká, u rybníka hoří, a tak všichni naskákali do vody a vybrali kapry. Je to, pravda, okrajová součást českých dějin, kterých jsem se naštěstí nezúčastnil, protože jsem tehdy učil po celém světě.

Dokonce i teďka dostávají mí studenti nabídky ze Saudské Arábie, Afghánistánu, kam jsem jednoho doporučil a on se vrátil kupodivu celý. Dlouho jsem mu domlouval, aby tam nechodil, protože to bylo mimo Kábul, ale vrátil se mi po čtrnácti měsících a i Francouzi, co s nimi byl, něco vykopali. Samozřejmě, archeologie není střed světa, ale archeologie do našeho světa patří jako metoda, jak poznat svět z jiné strany. Myslím, že je třeba se konfrontovat s trochu jiným světem, kterým je ta dávná minulost. Je to užitečné, protože skrze konfrontování s jinými se člověk dozví i něco o sobě.

Jak hodnotíte archeologii, když se podíváte na českou situaci ve 20. století?

Dvacátý století je velmi dlouhý. Já jsem se narodil v pětatřicátém, takže první třetinu jsem na této zemi nežil. Vezměme to tedy podle toho, co bylo předtím. To byla druhá polovina 19. století a pár lidí, co jezdili kočárem kolem Prahy a nacházeli archeologické kultury. Pak to jeden kunsthistorik, Buchtela, vychováním bankovní úředník, roztrídil – protože archeologie

má stylový vývoj podobně jako umění. Stal se za to pak ředitelem archeologického ústavu, ale nikdy u nás nebyl na fakultě. A ten opravdu velký člověk, Lubor Niederle, z toho vytvořil systém.

Pak bylo pár dalších lidí, co byli výborní, třeba Schráníl (*univ. prof. PhDr. Josef Schráníl, archeolog – pozn. autora*). Ten vydával své knížky napřed v Německu a pak teprve v Čechách. On sám sebe vnímal jako Středoevropana. Tato generace se držela scientismu-pozitivismu, kterým se chtěli oddělit od Rukopisů. Dělali to dost věcně a poctivě, takže tvrzení, že tato aktivita byla výrazem českého šovinismu, není pravdivé. Je ale pravda, že s Němcema je to těžký, tuhle jsem se o tom bavil s Pavlem Kohoutem, že když jim napsal do novin, málokdy mu to otiskli a ani neodpověděli, protože není Němec. Sudeťáci, kteří mají jenom svou pravdu, a to je tzv. společnost pro vyhnané, ti si nedají taky moc říct.

Nic není úplně černobílé, ale přesto náckové říkali, že naše země jsou velkoněmecký prostor. Dneska patří skoro všechny české noviny Němcům. Něco je pod povrchem, ale když budete pozorně hledat, dozvíte se všechno. Je otázka, jestli správně.

Šedesátá léta minulého století byla i pro archeologii poválečným vrcholem. Dělaly se velké výzkumy, plošné výzkumy. Měl jsem to štěstí, že jsem se dostal do dvou ročníků tzv. klasiků, kteří dělali klasifikaci české prehistorie ve třetím ročníku svého studia. Byla to velká doba, protože jsme všichni měli více času. Nebyl grant na tři roky, kde musíte všechno zase vypláznout – tak se nenaučíte nic...

No a to, že u toho tenkrát nebyly velké peníze, nevadilo, protože ty peníze neměl skoro nikdo. Dotace nebyly tak velké a tak veškeré humanitní nauky od té doby skomírají z toho důvodu, kterému se říká „A co s tím vyděláš?“. Do toho patří i archeologie. Dneska jsou archeologové hlavně ti, kteří jsou přifařeni k velkým firmám, které vydělávají spoustu peněz hloubením základů nějakého hypermarketu. Teď tu máme polní archeologii, archeologie vědeckou, která trochu skomírá, pak jsou univerzity, které prožívají archeologický boom, protože se teď ví skoro všechno a skoro z celého světa. Zítra jdu na habilitaci jednoho mého žáka do Brna, který se stane šéfem archeologie v Českých Budějovicích. Potíž je v tom, že většina lidí, co to dělá, tak od toho ale zase odejde.

Proč byl v posledních letech archeologický boom?

Lidé zase něco hledají, je to podobné jako tenkrát: Hledají něco, čeho se držet, protože svět je zmatenej, neví se, co bude příští rok, a strach, co nás ovládá, nás nutí držet se něčeho, co otvírá trochu jiný obzor. Je to taky tím, jak teď lidi hodně cestují, a když mají archeologii

ve Středomoří, tak jsou tam a nebo blízko rádi. Třeba Egypt je populární, protože se přes egyptská tajemství dozvíme, co je náš život, naše podstata.

Svět je otevřenější, ale abych své studenty dostal do stipendia, tak můžu jen tam, kde je prázdné místo, místo někoho. Ještě v devadesátých letech byly místa i pro takové obory. Dneska to jsou samý politologové a protiteroristi, protože se bojíte těch Arabů – skoro to vymizelo.

Jaká teď myslíte stipendia pro studenty, co se tím zabývají?

Erasmus, nadace... Nadace ještě přežívají trošku, ale už mají málo peněz. Jak je ten svět otevřenější, tak mám žáky, kteří jsou světoví a pohybují se po světě. Toto vyhnání z prášků, jak tomu říkám, kdy musí za tři roky vypláznout něco, čím ohromí, nějaké velké vejce – ale takové vejce nemá skořápku a tak se rozplácne, oni ho ale musí snést do těch tří let. A to vy budete taky muset snést. Není to ani úplně špatné, ani to není úplně dobré.

Víte co je *sophrosyne*? Dle Aristotela je to nejdůležitější ctnost člověka, je to přiměřenost, uměřenost... Takže některé výpovědi berte tak, že se na to dá podívat i z druhé strany. Je potřeba si říci po Americku: „It's not a problem, it's a challenge.“ (*není to problém, ale výzva – pozn. autora*)

Mohl byste říci ještě něco více o tom, proč právě egyptologie podle Vás dostala více peněz?

Podívejte se, já bych řekl, že to bylo proto, že tenkrát ten Lexa, který tady založil egyptologii, nebyl sice tak velkej vědec jako Černý (*PhDr. Jaroslav Černý – egyptolog – pozn. autora*), který studoval na Oxfordu, ale Lexa měl toho Kopeckýho, který měl velkou moc. Byla to šikovnost, protože tehdy to manažerství bylo na tom to nejdůležitější.

Dnes manažerské schopnosti mají všichni, až po toho Bártu (*Miroslav Bárta – egyptolog – pozn. autora*), který je novým ředitelem půl roku. Takže důvodů je víc. Jednak ten Egypt lákal svou tajemností, a jednak toho dost šikovně využívali.

Ještě k té egyptologii – bylo dobré vědět, komu vlézt do zadku, což oni dělali, pak byla otázka přiměřenosti, protože do jisté míry je tato země velmi zahleděná do sebe. Musím ale říct, že poměrně široký ohlas tu byl. Mé knihy o Keltech nebo o pravěku už byly ve více vydáních, lidé, co dělají něco podobného, to také mají doma, pořád to dost lidí berou, spíš je otázka jakým způsobem a jak. Většina lidí okolo mě ale nebyli táboroví vypravěči. Co se týče psaní do novin, tam se člověk často musí tlouct a vytloukat, aby nebyl podezřelejší, a dát si pozor, abyste někomu nešlápl na nohu, což se čas od času taky stalo.

Abych učil, tak na to jsem ještě sílu měl, ale abych kolem toho dělal nějaký bojový manévry, to ne. Pak je otázka toho, že já jsem se sice snažil kolem toho soustředit, bral jsem v Česku, co mi přišlo pod ruku, ale chtěl jsem zkusit i něco jiného. Říká se tomu „virtue of necessity“ (*ctnost z nezbytnosti – pozn. autora*).

Společenská prestiž archeologie, která byla dost volná, byla v sovětském bloku daleko větší než na Západě, protože to bylo do jisté míry volnější pole. Podobně jako čeští spisovatelé byli i archeologové více hodnoceni společensky. Vlastně bychom mohli říci, že k velikosti této země je ta pravěká a teď i středověká archeologie na velmi dobré středoevropské úrovni. Je tady sice stále ta pověra, že zajdu ke kompjútru, kompjútr to za mě vymyslí... To je do jisté míry choroba této doby. Zvlášť teď, když se konfrontuji s přírodními vědami, protože 90 procent Učené společnosti jsou přírodovědci, tak když se konfrontujete, tak je to taková banalizace vědy. Občas někdo najde nějaký gen, a je pak strašně slavnej, ale nevím ani k čemu to je. Jen že je tam něco, našel jsem něco, když se na to podívám lupou... vždycky když přijde takovej objev, tak někdo řekne, jak ta jepice: „Já se rodím, já se rodím!“ (*citát z hry „Ze života hmyzu“ bratři Čapkových – pozn. autora*)

Co vidíte za dobrou úroveň pravěké a středověké archeologie, jak jste zmínil? Je to zvýšený zájem?

Ten zájem byl vždycky. Zájem byl vždycky pro určité sektory společnosti, na vážnou hudbu třeba chodí jen 10 procent lidí ve srovnání s jinými lidmi, ale stačí to. Lidé zajímá místní archeologie, skoro všichni, co jsou na penzi, chodí po muzeích, zajímá je, co tam je, co tam bylo předtím. Každého fascinuje, když vezme do ruky sekerku, kterou měl v ruce člověk před tisíci lety; půvab má archeologie pořád. A teď ale záleží, čemu řekneme dobrá úroveň, to byste už musel rozkrýt.

Je hodně archeologů, naše obec se rozmnožila, je nás desetkrát víc než třeba před třiceti lety. Ti lidé se určitým způsobem i užívají; ale u všech takových oborů ti nejlepší potřebují peníze. Spousta z nich to vzdala, protože hledali někoho, kdo je bude živit, nebo šli do byznysu. Dnes je ten systém postavený špatně, protože krátké peníze často vydělají víc, než to, že by si někdo postavil jméno, něco co jde do budoucnosti, třeba těch třiceti let. Každý se dneska snaží si urvat krátký peníze, který stejně za měsíc prodá.

Díky archeologii se lidé snaží prosadit tak, že honem něco uvařej, jinak by nedostali grant. To neznámá, že by to nemuselo být i k něčemu dobrý, jenže tenhle způsob vědeckého bádání ze strany grantových agentur skončí tak, že tam nakonec zbude takovejch blbostí, že si ani nebudete moci dovolit objednávky časopisů, protože si nejste jistí, jestli příští

rok vůbec nějaký peníze budou – tak o ně musíte bojovat znovu. Je to u všech institucí, i tady na FHS. Každý rok se děje to, že co je obecné, tak je pořád ještě pro mnoho lidí špatné. Já jsem se divil, že i když ve většině evropských univerzit v západní Evropě převažují spíš levicově smýšlející studenti, tak u nás na školách převažuje pravicové smýšlení. Což je taková anomálie, kterou myslím přinesla kuponová privatizace. Když si ti větší nahloubou, tak i ti malí si ještě můžou pořád nakrást. Porcijou mrtvolu – z posledních zbytků českého státu si rozkrajou, až nakonec nebudeme mít nic a budeme zase jen nějakou etnickou složkou...

Co teda s tím, když Klaus říkal, že nechal krást proto, abychom měli řádnou českou buržoazii. Musím ale říct, že i tento výrok má určitý smysl. Nepřeceňujme ho, ale něco do sebe určitě má...

K těm krátkým penězům. Rozumím tomu správně, že výzkumník dostane peníze na tři roky, kdy by něco měl předvést, a nepředvede? Nebo je to položené zcela jinak?

No předvést něco musí... já jsem vždycky dostával granty, i doteďka, a pořád se po mě vezou lidi, co je nedostali. Vždycky musí být někdo, kdo vyplázne nějakou knihu. Pokud jí vypláznu předčasně, třeba proto, že jsem psal těch třicet let předtím i do šuplíku, tak ty šuplíky úplně vyprázdním a ještě je můžu využít – mám něco, co jsem měl třeba napůl nebo načtvrt sepsaného, tak se k tomu můžu vrátit, když je taková situace. Když někdo začne na zelený louce, tak toho za tři roky moc nevymyslí, získá jen kousek.

Teď jsem si vzpomněl na starého profesora Ludvíkovského (*prof. PhDr. Jaroslav Ludvíkovský – filolog – pozn. autora*), slyšel jste o něm? Byl v Brně. Byl na starou literaturu, výborný filolog, a dělal na legendě Kristiána s výborným výsledkem; pak se dostal k místu tak, že sekční šéf ministerstva za ním přišel a řekl: „Četl jsem ty dva články o tom Kristiánovi. Byly velmi zajímavé – nechtěl byste profesuru, že byste se habilitoval a měl profesuru v Bratislavě, kde je volné místo?“ Představte si dnešního ministerského úředníka, který o tom rozhoduje, že by si četl vaši práci a řekl by: „To je opravdu zajímavé, co jste napsal!“

Jiný příklad je Zdeněk Wirth, jestli znáte to jméno. Neměl nikdy žádnou akademickou hodnost, ale byl sekční šéf pro památky na ministerstvu kultury, i za bolševiků. Byl taková osobnost, že ho nemohli ani vyhodit. Musel pak vlézt do partaje, aby tam zůstal, ale ten když přišel na kunsthistorickou obhajobu nebo na stavební fakultu, tak byl vždy lepší, než profesori okolo. Teď jsem nedávno mluvil s úředníkem, který má být přes veškerou archeologii na ministerstvu kultury, měl za sebou československou teologickou fakultu a udělal si tam jenom bakaláře...

Nekompetence je dneska předpokladem pro ministerské úředníky a politiky, které posadíme na ministerstvo, a nemají ani šajn. Od nich máme přepočítání grantů a statistické výdobytky – protože blbost se ztratí, když vidíme, že někdo má 51 procent a někdo 51,5 procenta, protože nevíme, o co jde. Kvůli těmto neschopným lidem je tenhle systém takový, jaký je. Ještě když byl starej Wichterle, tak vymyslel systém na hodnocení vědecké práce, kterej byl skoro geniální – vymyslelo se asi deset dvacet expertů pro daný obor. Kdybysme si všichni řekli, že je zvolíme, pak bychom škrtili prvního – protože první místo by byl vždycky ten, komu bysme byli zavázaný, kdyby nás zvolil, a od druhýho místa bysme pak udělali komisi. Komise by byla pod jistou kontrolou, ale mohla by rozhodovat, protože by věděla, o čem je řeč. Dneska ta ministerská a vládní komise houby ví.

Nemůžou tomu rozumět, ani kdyby chtěli. U doktorských a magisterských prací to ještě posuzují lidi, kteří o tom mají šajn, kdežto když ministr dostane klasickou tabulku... Na to jsou ty mezinárodní firmy jako SCOPUS a ERIH, minulý týden jsem se zase dozvěděl, že za pouhých tisíc dolarů mi nabídnou lepší přípravu hodnocení... To se u nás považuje za vrchol, ale taky jim jde jenom o peníze. Už jsem tak starej, že jsem mu na takzvané hodnocení vědecké práce 1000 dolarů nedal. Počítají se hrušky a jabka, protože vědecké práce můžou být různé. Může to být práce, co otvírá obzory, práce syntetická, dávající věci dohromady, nebo práce, co nic z toho nedělá.

Chápu to tedy tak, že to dnes hodnotí lidi, co neví, co ty procenta znamenají?

Všechno určitým způsobem projde, protože úplnou blbost je těžký vydávat. Nějaký čas to jde, ale mezitím ty peníze člověk utratí. Záleží, co se stane, když mám moc. Máme příklad zblízka: ten Rath (*David Rath, předseda poslaneckého klubu ČSSD v době zatčení – pozn. autora*) možná něco ukrad, možná neukrad, ale posadilo se na něj tolik policajtů a všichni ho tak chtěj odsoudit, že za tím musí bejt něco jinýho, protože ty, co ukradli desetkrát tolik, nikdo nesledoval a všechny je pustili. Tenhle systém je dneska velmi nespravedlivej a jde to i okolo těch ostatních.

Já jsem teda, musím říct, vždycky počítal, na co mám, na co nemám a na co bych neměl. Vždycky jsem si dával pozor, abych nešel příliš nahoru. Bylo to možná taky tím, co jsem vám už říkal, že jsem málem spadnul do funkce, ze který mě vytáhli, zastupoval jsem prorektora v první době, ale měl jsem mnoho pozvání po světě, a to mě zachránilo. Místo pak bylo obsazený a bylo zase po všem. Mohl jsem taky zblbnout, protože mnozí, co jsem znal, co byli rozumný, zblbli, když se vykopli nahoru. Vždycky byste si asi měl uvědomit, že když půjdete ještě výš, tak zblbnete a pokazíte to. Na to se ptejte sám sebe aspoň jednou týdně. Je

to dobrotivý osud – čím starší budete, tak za vším uvidíte režii, co za čím je, co vám nechal, co vám občas přišťouchne v životě...

Teď jsem viděl, že nějaký Čech udělal velmi slušnej pravěk, kterej sice není taková sláva, dělala to celá generace, ale je to přeci jenom dobré, protože ti malí by to už nebyli schopní udělat. A také je pravda, že od určité míry složitosti vzniká otázka pravdivosti výpovědi. Jednou jsem si potřásl kdysi rukou s Heisenbergem (*Werner Karl Heisenberg, německý fyzik, pozn. autora*), jehož první princip jste se možná učil ve škole, a jehož druhý princip je: „S každým naším detailním poznatkem se naše celkové poznání stává plošším, méně výrazným, méně srozumitelným.“ Dnešní věda se často zabývá blbostma, o kterých nepotřebujeme vlastně nic vědět.

Jak jste mluvil o výkopových firmách, co využívají archeology, pověděl byste něco víc i o tomto?

Začalo to v Anglii, kde jsou „archeology units“, ve Francii „unités archeologiques“, v každé zemi to je jinak, protože i kulturu mají jinou. Při stavbě těch obrovských silnic potřebují pomoc, kterou jim předávají státní muzea, akademie.

Já začínal se svými výzkumy tak, že jsem vzal kolo, krumpáč a lopatu... V osmnácti letech to byla velká sranda. Je jasné, že teď to třeba nejde, ale některé věci se zase nafukují, když z toho ty firmy mají slávu. Třeba to sídliště, když jedete metrem na Zličín, jak je ten velkej obchoďák, tak tam mají i malé muzeum, kde se chluběj v pár vitrínkách s tím, co vykopali, choděj okolo toho lidi... Často to ty firmy mají jako reklamu, lidi se podívají, že tady někdo něco vykopal, a pak si jdou koupit něco, co koupit nepotřebují. Jedna firma, to byli nějací Belgičani, něco postavila bez archeologického výzkumu a pak měla ostudu – jak to, že nedali jedno až dvě promile na výzkum, protože ty velký to většinou tak dělaj.

Jedním až dvěma promile je myšlen sponzorský dar archeologickým firmám, nebo je to už v rozpočtu té stavby?

No tak v rozpočtu té stavby s tím počítají, oni mají takovou centrální evidenci archeologických lokalit. Když se tam něco najde, mají povinnost to hlásit. Třeba i jen pár střepů. Nekope se to celý, ale jen určitá část. Pak se to celé vykope, když se tam něco najde. Záleží na tom, jaká je poptávka a nabídka těch prachů, do čeho se vejdu a co můžu udělat. Je těžké říct v jednotlivých případech, jak to dopadne, to je obtížný. Některé věci jsou zajímavé, některý se opakují... Takhle to do jisté míry pár let fungovalo, teď už moc ne, když je ta stavební krize. Často se nestaví lacině, jsou to baráky jen pro ty nejbohatší, ne to, co stavěly

všechny země okolo, Němci, Rakušani, sociální baráky, které mají takovou cenu, aby tam mladý lidi mohly bejt a nemuseli dát celej svůj příjem za byt.

Takže shrnuto, stavební firma, když chce stavět budovu, tak si za tu jednu a něco promile najme skupinu archeologů, aby to přezkoumala, než tam začnou stavět. Je to tak?

Ne. Nejdříve musí podat hlášení, ale to se zase neví, jak to dopadne, donedávna byl garantem archeologický ústav, pak se ale přišlo na to, že je v Akademii a není to státní podnik. Ministr kultury, ten Besser (*MUDr. Jiří Besser – pozn. autora*), to chtěl udělat jako trafikou, chtěl to podpořit, protože mu přišel nějaký ten kvartýr a někomu se znelíbil.

Zatím je teda na stavebníkovi se jít zeptat, když to odkryje. Má se dojít podívat do archívu, kterým je centrální archeologický ústav, který, aby si na sebe vydělal, za to chce poplatky. Jdete stavět, tak si zaplatíte pár korun, jestli na tom místě, kde chcete stavět, jsou doloženy nějaké archeologické památky nebo ne.

Když je to z ministerstva, tak tam jsou jen ty doložené. Ovšem nejvýznamnější je, když najdete něco, co doložené není. Když jsem vykopával v mnoha zemích na světě, tak jsem často našel něco jiného, než co jsem hledal. Pak se musí vykonat takzvaný průzkum, protože ty střepy se musí prozkoumat. Dojde se tam s tou mašinou, co ukazuje zdi a jiné porušení půdy, a podle toho, co to najde, se postupuje dál. Tak se to dělá dlouho a opatrně přes sto let. Jestli je to na veřejné půdě, tak na to má bejt soutěž. Což je stejně většinou podfuk, protože ty firmy se domluvěj jako při každým kšeftu a stát pak ochladne, protože tenhle systém, kde se všechno prověřuje a kterej má bejt lepší, tak je ještě horší. To znáte, někdo přijde a vezme tu nejlacinější firmu, aby ho nejmíň zlobila.

Když máte promile z rozpočtu na stavbu, tak se vám to ztratí vždycky. Většinou to funguje, někdy to funguje až příliš, jako třeba teď s tou stanicí metra, kde archeologický výzkum nepřinesl sice nic moc, ale aby mohli zavřít to metro, tak říkali, že archeologický výzkum přinesl významné poznatky a že to bylo zdržovaný archeology, ačkoli jim šlo o to, udělat na Národní třídě nový obchodák.

Mezi mé největší objevy v Čechách patří asi hnědouhelné doly. Sám jsem se toho pod Mostem účastnil, to byly hektary, desítky hektarů plochy, co se odkrývaly, něco pro Nechanické jezero a něco pro hnědouhelné doly, pro které se to dělalo. Sebrala se ornice, která se musela někam přenést, to bylo tenkrát nařízené, a nakonec to byly desítky čtverečních kilometrů. Začínal jsem v Mostě tak, že jsem byl s pěti dědkama a okolo chodilo rypadlo, velké jako tyhle dvě místnosti vedle sebe a s těma dědkama jsme vždycky vybrali jeden hrob

nebo jednu jámu, pak přišlo to rypadlo, takhle to chňapslo, a tak jsem pochopil vztah člověka k technice, když to ty dva hroby prostě sežralo a mlasklo.

Protože to byla trochu ostuda, tak se pak dělala slovanská hradiště, kde se hodně zdůrazňovala ta slovanskost. Tenkrát po válce, i když ta hradiště většinou slovanská nebyla, za to byly peníze, který by dneska už zase nebyly. V těch padesátých letech se přišlo na leccos užitečného, lidi se to naučili, sice ne všichni, ale někteří velmi dobře. Díky tomu víme, jak tady ten raný středověk vypadal.

Vědělo se, že v těch výkopech bylo to hnědé uhlí?

To se vědělo, že tam je; to se tam dělá ještě pořád.

Díky těmto výzkumům se objevily ty nejrůznější hroby a hradiště, nebo to už je něco jiného?

Určité využití peníze byly státní peníze, třeba na Libici, která byla zajímavá pro raný český dějiny a byla kopnutá jen málo. Později se dostali do popředí Keltové a keltské dědictví. V devadesátých letech, kdy jsme si řekli, že ti Slovani moc nechceme bejt, protože to byli cucáci a že to přece jen není ono, tak jsme říkali, že jsme víc Keltové. Keltové byli často pro všechny přijatelný, dokonce i jihoněmci často začali, že prý nejsou žádní Germáni, ale potomci Keltů.

Kapitola pátá

Archeologické objevy

Já jsem začínal jako praktikant v Muzeu hlavního města Prahy, za což jsem měl 180 a později 200 korun měsíčně. V tom období jsem dělal záchranné výzkumy, což znamenalo, že jsem jezdil na svém těžkém kole, přivázanou jsem tam měl k rámu lopatu a krumpáč, na zádech ruksak, svou první velkou archeologickou zkušenost jsem měl s jedním keltským hrobem, který byl v Bubenči.

To je taková pěkná historka, to se vám bude líbit. Bylo to před Dušičkami a na toho velkého Kelta jsem měl velkou tašku, do které se nevešly ty femury (*stehenní kost – pozn. autora*), protože byly dlouhé, a když zabrzdila tramvaj, tak se najednou ta Keltova lebka vyvalila mezi lidi, co jeli na Dušičky. Já jsem se tehdy strašně styděl a tu lebku jsem šel přece jen poslušně přes tu tramvaj sebrat, jak se koulela, a nakonec jsem šel do muzea pěšky. Archeologické muzeum bylo tehdy na Hanspaulce (*nyní tam je muzeum prezidenta Václava Klause – pozn. autora*), to prodali městští radní hned začátkem devadesátých let, ale prodali to nějak blbě, tak tam nic není. Rozkradli si ale ty peníze, co za to dostali, jak to tak bývá.

Pak jsem jezdil po pískovnách a kopal v jednom prasečáku, kde to strašně smrdělo, to byla nějaká vesnice na východ Prahy, pak jsem měl další velký výzkum v ulici Ve Struhách, to bylo asi šest neděl a vlastně první prázdniny.

V městském muzeu jsem měl za šéfa Bohumila Soudského, který byl později profesorem ve Francii. Byl takový mezinárodní, takže studoval spolu s mým profesorem Frelem, se kterým byli po válce v École normale supérieure v Paříži dva roky. To už tenkrát byla elitní škola a i dnes to je elitní, pomalu lepší jak univerzity. Vděčím Soudskému za leccos, měl spoustu nápadů, hodně blbejch, ale každý den aspoň sto nápadů, ze kterých tři byly geniální. Uměl výborně francouzsky, a jednou sepsal pozvání, že bude mít vernisáž muzea, že bude otevřené. Nic ale nebylo hotový, tak jsme pak žili asi tři týdny zavřený v muzeu a spali vždy jen chvíli pod vitrínou, co jsme dodělávali a živili se, tenkrát se tomu říkalo koks, ale nebyl to kokain, bylo to kafe, nasypaný do čistého špiritusu, a to jsme i jedli. Když jsme potom otevřeli tu výstavu, holky s kytkami stály tam, kde to ještě nebylo dokončený, my kluci jsme schovávali nedokončený vitríny a pak jsem spal asi tři dny. To byly heroický časy.

Vykopával jsem u něj i v Bylanech u Kutné Hory, což bylo slavné neolitické sídliště. V Bylanech jsem také jednou stál před místním lidovým soudem, protože nám náhle došly peníze, a já šel krást brambory, tak mě chytili, protože jsem byl nejdelší. Akademik Böhm to tenkrát srovnal, tak mě nezavřeli. Jinak se tam mluvilo všemi možnými jazyky, protože tam byli Francouzi, Angličani, tak jsem se zdokonaloval v řečech.

Pak jsem kopal hodně pod Mostem ty záchranné výzkumy a další velké plochy, to byly Vikleitice – Nechanická přehrada. Tam bylo hodně hektarů. Teprve před půl druhým rokem jsem to dokázal vy publikovat, to leželo ladem strašně dlouho, jsem rád, že to mám z krku.

Pak když jsem skončil, tak jsem dostal trochu peněz a vykopával jsem knovízské sídliště kousek od Loun, jmenovalo se to Radonice, a to byla moje první knížka o severních Čechách, kde se mi podařilo najít několik šťastných objevů. Jak spálené věci, které se vám vždycky povedou, tak i obilnou jámu, když se mi šťastnou náhodou podařilo, že jsem tam nakopnul jednu, která byla pěkně dochovaná. Pak jsem tam dělal chronologii knovízské kultury, která dodneška platí – a stal jsem se tam klasikem.

O něco později přišla lužická kultura, ale pak, když přišla šedesátá léta, jsem začal jezdit do Řecka. Začínal jsem v šedesátém třetím na archeologickém kongresu v Paříži, kde jsem se trochu seznámil s francouzskou školou, „*école des annales*“, a lidmi okolo, někteří mi ještě zůstali jako přátelé. Teď jsem právě napsal do jednoho festschriftu (*soubor spisů, týkající se a honorující významnou postavu akademického života*⁵ – pozn. autora) jednoho známého, se kterým jsem si psal. Tomu jsem překládal, když jsem byl na Východě v Rusku, protože on neuměl rusky a od té doby jsme se spřátelili. Je to nějaký Yvon Garlan a žije.

No a pak jsem jezdil do Řecka, kam mě pozvali, tak jsem mohl trochu kopat v Knossu se Sinclairem Hoodem, mým přítelem, dál v Tíryntě, a pak přišel zase takový šlus.

V 70. letech jsem kopal zase trochu pod Mostem a na Jižní Moravě, v Mušově je dočasná římská stanice na takovém kopci kousek od Mikulova. Tam jsem kopal se studenty asi deset let a mezitím se mi podařilo dodělávat některé starší projekty. To jsem vám říkal, jak jsem vstoupil do toho klubu potápěčů a jachtařů, kteří mě potřebovali, protože jsem uměl řeči, tak mi vybavili takzvaný devizák?

---

⁵ *Festschrift* in *The Free dictionary*, [online] z <http://www.thefreedictionary.com/festschrift>, 25. 6. 2013

Ještě ne.

Devizák byl takzvaný devizový příslib, bez kterého jste se za socialismu nehnul za hranice. S těmi potápěči jsem tedy jel tak, že jsem udělal Kýmé a Samothráké, staré výzkumy, jako takovou prospekci. Vždycky jsem potápěče nechal v nějakém přístavu, a odjel buď do knihovny, nebo dělat prospekci a jeden fotograf, Honza Šváb, mi nafotil velice kvalitní snímky, což bylo pěkný, protože jsem to obešel, ofotil, a mám asi tři svazky Kýmé a Samothráké, výkopy mého předchůdce s mou prospekci. Kýmé bylo rodiště Homérových paní, paní Homérové, a vůbec slavné město. To mi pak sebrali italští mafiáni. Ten Turek Akurgal, o kterém jsme již mluvili, byl jakýmsi šéfem turecké archeologie, byl to dost slavný člověk.

Pak přišel ten Cejlon, to jsem říkal. Udělal jsem tam chronologii místní keramiky, tu zatím nikdo nedal dohromady, pak jsem tam našel první helenistickou keramiku, daleko na východ, tu černě glazovanou, dost římského skla, římské mince, a když jsem dělal prospekci v Mantai, tam jsem našel římské sklo a jiné věci. To je takový přístav, kterej pak byl dlouho zavřený, protože byl v oblasti, kterou ovládali protivládni Tamilští tygři. To byl jeden z posledních výzkumů, co jsem tam byl, teď už je to zase otevřené.

V době, když jsme si mysleli, že ten Kypr nějak podchytíme, mě pozvali jako experta spolu s nějakýma papalášema, abych začal novou expedici, kde jsem udělal krátkou prospekci na severním Kypru. Už jsem o tom mluvil a už jsem na to každopádně starej. Jmenovalo se to ale moc hezky, Knídos, což je jako Knídská Afrodité. Byl tam hezký přístav, všichni místní mi říkali, že se tam určitě vrátím, protože jsem tam našel hadí košilku, ale už jsem tam od té doby nebyl. Mám odtamtud nové fotky, kopou tam teď nějakí Turci z Istanbulu, slušní lidi, tak jsem jim dal, co jsem měl. Sice to moc neříkám svým studentům, ale moji dva tamní žáci byli potom postupně ředitelé starožitností na Kypru.

Pak přišel ten můj Libanon, to bylo myslím v roce 1996, mých devatero bejrútských měst, jako v Tróji devět měst (*z románu Thorntona Wildera – pozn. autora*).

A dvacet let už kopu v Bulharsku. Začalo to tím, že mě tam pozval jeden kamarád, Měczyslav Domaradzki, ale asi za čtyři roky umřel, tak jsem na to od té doby zůstal ten hlavní. Z toho roku mám něco zajímavého, takovej archiv s pečetěma. Mám dvacet pečetí, na některých pečetích je i několik pečetí dohromady, jsou tam i zbytky šňůrky. Bylo to v nějakém textilním hadru, kde měl někdo archiv svých dokumentů, na papyru zřejmě, bohužel ty papyry se nedochovaly. Mám pak něco, co by se vám líbilo, je to takový čtyřboký jehlan, který má různé magické symboly, a doufám, že to není falešný. Jestli jo, byla by to škoda.

Z jaké doby byl ten bulharský jehlan a pečetě?

Druhá polovina 4. století před Kristem. Tam to začíná v raném pátém století a končí to urbánní fází, co byla města, která končí Keltama. V Bejrúťě to začínalo naopak, zhruba v třetím století před Kristem, takže se to akorát překrejšvalo.

Na co jste přišel v Libanonu?

Přišli jsme na leccos, já jsem se pečlivě učil Foiničany, ale Foiničany jsme tam prakticky neměli, protože tam bylo ještě mělký moře. Pak se to zaplavilo, takže jsme začínali ve třetím století před Kristem, protože to bylo ono formování; Bejrút jednou dobyli Ptolemaici, jednou Seleukovci, takže to byly destrukce, který tam byly první, pak další destrukce byla, když to dobyl Pompeius, pak dlouho nic a pak byly zase zemětřesení, až to skončilo občanskou válkou v 20. století.

A je něco, co byste chtěl speciálně zmínit?

Zajímavé byly nějaké mozaiky, které byly byzantské, helenistická architektura byla taky zajímavá, bylo to hned vedle, a i když jsme se netrefili, tak tam byl ten soudní dvůr, kde byl vypracován Justiniánův kodex; to muselo být někde blízko. Pak jsme našli slušný terakoty, keramiku dováženou z Malý Asie. Druzí tam s náma byli Francouzi a Holanďani, co ještě nemají nic vypublikovaného, i když zpracovávali daleko větší prostor; my jsme ale publikovali, a to jsme byli o dost menší. Zajímavý bylo to, že jsme v jediným místě tak daleko na východ našli i latinská grafitta. A ty jsme bohužel, to je mé špatné svědomí, taky vykopali. To, že si obyčejní lidi psali grafitta, nikdo moc nevěděl, bohužel pak přestěhovali depozitář, tak už nevím, jestli se k tomu dostanu, protože je tam trochu bordel. Jinak jsem vám nějaký příběhy o tom už říkal. Myslím tím můj oblíbený příběh o tom, jak jsme jeli do Baalbeku?

O těch grafittech jste nic neřikal...

Profesor Hošek je měl převzít, ale všechno se ztratilo. Nevím, jestli to jeho paní znovu najde, protože zatím nic nenašla. Hodně grafittů máme z Bulharska, z loňska máme třeba to, že jak se žáci špatně učili, tak měli na lampičkách celou ababetu, člověk si večír opakoval, když si posvítil, aby se naučil pořádně číst. To mě zaujalo, protože to mě nenapadlo, dělat to s vnukem... Vnuk se taky courá s tím čtením, tak bych mu to taky udělal.

Co přesně byla hadí košilka?

Hadí košilka, to se u nás říká taky: to je kůže z hada, co se svlékne. Prožil jsem tam jeden z těch momentů, to se vám asi taky v životě stalo, a když ne, tak se stane. Během dvou minut mi proběhlo hlavou, jak by bylo pěkný tam zůstat, vykopávat starý přístav a chodit se tam koupat. Stalo se mi to několikrát, je to takový alternativní osud, do kterého nevstoupíte, a že to tím pádem máte odbytý. Vám se to nestalo? Můj první dojem byl, jako že dobrý, ale že z toho nic nebude. Byl to pěkný sen, ale opravdu z něj nic nebylo.

A co tam bylo zajímavého kromě té košilky?

Byly tam pěkně dochované hradby, památky od Byzance až do raného bronzu a vykradený hroby. Jak to tak bejvá na tom Kypru, všichni vykrádali hroby, protože to už tehdy byl dost slušnej byznys, dneska to jde hůř. V tom Bulharsku je nejslavnější ten poklad mincí, který jsem téměř vlastnoručně vykopal. Aby někdo našel poklad mincí při archeologickém výzkumu je velice vzácný. Z keltského tažení jsem tam našel asi pět set mincí, to si ale vyhradili Bulhaři a nepublikovali to. Snad se to podaří publikovat v příštím roce. Za své výsledky jsem dostal vloni nějaký čestný uznání jejich ministra kultury, tak mám odznak a můžu ho nosit.

Jeden čas jsem dost dělal Etrusky, tak jsem čestný občan Volterry v Itálii. Za svou činnost jsem dostal takovou sošku, kterou bych měl nosit na krku. Zjistil jsem, že je to velice příjemný, když třeba ženský nosej něco ze zlata, protože to zlato samo o sobě, když se dá na krk, vám dělá opravdu dobře. Někdy těm ženským závidím, že to můžou nosit.

Co ještě víte o tom čtyřbokém jehlanu, který jste našel?

Můžu vám to ukázat, doufám, že to není falešný. Na spodku to má takový anagram, z jedny strany je Diův blesk a dvě kerykea, hole, co nosil Hermés, na druhé je nějaká pěticípá hvězda, co vypadá jako Venuše, jak se tenkrát stylizovala na magických gemách (*umělecky opracovaný drahokam – pozn. autora*), z třetí strany je sluneční standarda, kterou známe z Persie, ale v Řecku se také vyskytuje, a to čtvrtý je jakási tanečnice. Byl bych nerad, kdyby to bylo falešný, protože je to až trochu moc pěkný, než aby to bylo pravý.

Máte fotografii toho jehlanu?

Podívám se. Můžu vám poslat i některý z mých gem, nejhezčí jsou ty, jak dvě myšky honěj takový... Není to sejra, ale asi se s tím hrálo, takzvané astragaly, každá ho čumáčkem

postrkuje, aby to padlo na tu správnou stranu. Jsou na nich taky pěkný menády a vůbec pěkný obtisky, ale tyhle myšky se mi líběj nejvíc.

Dodělal jsem také několik pohřebišť a jiných vykopávek, ty jsou většinou publikované. O celoevropském srovnání mám dvě velké knížky, jedna se jmenuje „The Aegean, Anatolia and Europe in the Second Millenium BC“, a druhá se jmenuje „Greece, Anatolia and Europe in the First Millenium BC and the Iron Age“. Stal jsem se klasikem, protože od té doby to nikdo nedal dohromady do takových podrobností.

Lidi o sobě určitě vždycky něco věděli: nebyli úplně odlišeni, ani ta severská doba bronzová nebyla úplně bez vztahů k jihu. Občas přišli nějakí barbaři ze severu, bylo to putování a to máte od pradávna. Abrahám se Sárrou taky hodně putovali, Gilgameš hodně putoval, to jich máte hned několik, a když se to dá dohromady, o něčem to vypovídá.

Někdy mi to nevěřili, ale hodně lidí v Americe, co se považují za mé žáky, to považují za ten nejpodstatnější vklad. Ostatní mé práce byly prosté. Posbíral jsem věci, které byly na hranici Bulharska, Řecka, Makedonie a Albánie. Jako Čech jsem toho mohl poměrně dost posbírat, protože jsem nikomu nevadil. Jistě jsem vám už říkal už nějaké historky z těch konferencí...

To ano, ale ještě nějaká další by stála za zmínku...

Povím vám jednu, která je dost typická. Jednou v Institutu of Balkan studies v Soluni, který platili američtí Řekové, byla konference o Filipovi Makedonském. Někteří si zavínili ten průšvih sami, třeba jeden Angličan tam měl něco o homosexualitě na jeho dvoře a jedna Australanka vyprávěla něco o čarodějnicích na dvoře Filipa II., což jsou témata, která jsou pro Řeky trošku vošajstlich, neradi to slyší o svém velkém Filipovi...

Naneštěstí ale, i když to bylo trošičku podezřelý, tak jedna taková malá partaj, jako u nás Dělnická strana, nebo co to je, potřebovala reklamu. Jejich vůdce měl přijet do Soluně, takže vtrhli do té konference a začali tam jednomu Američanovi říkat: „Vy jste říkal, že makedonština není řečtina?“ Každý ví, že není, ale Řekové to neradi slyšej. Ono je to tak, že vždycky když se chtěli Makedonci v alexandrově armádě domluvit, aby jim ostatní nerozuměli, tak mezi sebou mluvili makedonsky. Mnoho nápisů z vykopávek, který jsou v makedonštině, už teď přeložili, takže víme, o co jde. Ten Američan se bránil a říkal: „Nikdy jsem to neřekl.“ Asi se bál, aby ho ten lotr nezabil, ale ta jejich dělnická strana trvala na svém, že: „Uááá, tady nás ničej!“ a pak přišli další, a taky řvali, a nebylo možný pokračovat.

Tak ukončili jednání, strčili nás do různých místnosti, zatáhli všechny záclony a byli jsme tam zamčení. Asi po čtyřech hodinách je to omrzelo, tak trochu poodešli, a teďka kdo vyleze? Tak mi řekli: „Vy jste ten Čech, a proti vám tolik nebudou.“

Tak jsem šel jako první ven, a samozřejmě se mě ptali, tak jsem jim řekl, že jsem ten Čech, a oni na to: „Vy jste taky ten Američan.“ Já jsem říkal, že jsem z Čech. A oni se zarazili, pak mě pustili, a potom pustili zbytek.

Druhej den jsem byl naneštěstí předsedou sekce. Tak jsem řekl něco ve smyslu, že teda cizinci mají být slušní a nemají se dotýkat příliš témat, která by byla na škodu Řekům, a že Řekové mají taky leccos snýst. Samozřejmě se na mě vrhly obě strany, když jste fackovací panák, tak dostanete po hubě z obou stran.

Rozumní Řekové se mi pak velice omlouvali, a ten můj přítel v Soluni, co byl jedním z předsedů té konference, profesor Tivberios, což byl fajn chlap, tak když jsem ho utěšoval, že blbnou všude, a že to není jen věc Řeků, křičel: „You may say it, but I have to live here“ (Vy to můžete říct, ale já zde musím žít – pozn. autora). A skákal metr dvacet.

Taky mě hodně lidí prosilo, abych konečně řekl, že Makedonie patří Řecku, a když jsem dostal už asi desátý telegram, abych jim podepsal tu rezoluci, tak jsem odepsal, že teda: „If you want to throw matches into the Balkan, barrell of gunpowder, do it, but I won't myself“ (Jestli chcete házet zápalky do Balkánu plného střelného prachu, udělejte to, já ale ne – pozn. autora). Takže jsem se z toho vykroutil tak, že do těch zemí můžu jezdit, všude můžu dělat, ale musím si dávat trochu pozor na hubu.

Všude po světě jsem se dokázal domluvit, s tím, že jsem neříkal, že je jedu poučovat, ale že mě zajímá jejich minulost, abych se od nich poučil. To když řeknete, tak se ti lidi stavěj trochu jinak, když je posloucháte, než když jenom kecáte sám. Mám typický příběh: jednou jsme v Libanonu vyrazili do pásma, co tenkrát držela jiholibanonská armáda, byli jsme přímo na hranici, tam ale pouštěli, a já byl jeden z prvních, co se tam dostali. V té vesnici, kde jsme spali, mě vzali vesničani a náš restaurátor, kterej byl šíita, mi říkal: „Já vám ukážu něco pěknýho.“ A ukázal mi mozaiku se slovy: „Podívejte se, Hizballáh nám nerozbil ty ksichty, tohle je jediná mozaika v okolí, co nemá rozbitý hlavy.“ „Jak jste na ní přišel?“ „Spadl nám tady dělostřelecký granát z Izraele, pěkně to vyčistil, tak jsme to zametli a je to perfektní.“ Tak jsem poblahopřál, dali jsme si kafe a nějakýho frťana, a jeli jsme zase zpátky. Pak jsem byl na více místech, který byly krásný, třeba ten slavný chrám Afrodíty. Je to nejkrásnější místo na světě, vytéká tam z jeskyně velká řeka, kvetou tam jarní květiny, má to takovou krásnou barvu, tam zapáchli toho milence té Ištarty.

Pak jsem byl v Baalbeku, to je pěkný příběh, protože když jsme tam měli objednanou s profesorem Hoškem cestu, tak se tam předtím ti Izraelci trefili do nějakýho muničáku, protože to oni si vždycky dávali blízko památek, aby se netrefili, ale trefili se a vybuchlo to, plameny šlehaly čtyři sta metrů vysoko, bylo to v televizi, zavolal jsem tam té paní a „Prosím vás, pojedeme tam?“ A ona povídá, „Pourquoi pas, monsieur?“ (*Proč ne, pane – pozn. autora*). Ten náš asistent, kterej byl prostředníkem s Harírím (Rafik Bahaa El Din Hariri – *libanonský politik, premiér, zabit v bombovém atentátu 2005 – pozn. autora*) – to byl perfektní chlap, domluvili jsme se za deset minut, všechno pochopil, rozumně zorganizoval a spojoval to, vždycky vzal telefon, že to musí odvízt, vždycky tolik a tolik hlíny, abychom měli míň práce. Tak se ho studenti ptali, co dělal za občanský války, byl to mladej kluk, tak čtyřicet, a říkal: „Vy si myslíte, že jsem byl u milicí, to jsem nebyl, byl jsem u červenýho kříže, tak jsme vždycky prošli okolo zelený linie, a sbírali jsme ty, co tam leželi. Většinu do krematoria, asi třetinu do nemocnice, ale z těch většina taky pomřela, protože byli tak dehydrovaní, že se nedali zachránit.“ Prej tohle sedm let dělal, zářící, optimistický, moc příjemný... To jsou mé životní vzory, o kterých občas, když mluvím se svými studenty, vyprávím.

Jinak jsem měl štěstí i v tom Rusku, tenkrát sovětském, kde jsem narazil na lidi, který se stali mými výbornými přáteli, byli to Židi, ale nejen. Moje nejlepší kamarádka z Petrohradu měla takovej typickej osud, byla to moc krásná ženská, pracovala v Ermitáži, tatínek popravenej, maminka zahynula v koncentráku, první tetička, co s ní prožila leningradskou blokádu, zmizela někde v koncentráku, její manžel měl velkou maminku, takže ho nechali na živu, ale bydlel v Tannu Tuva a stal se na ně největším specialistou. Ona mohla za svým manželem jednou do roka vyrazit a jeho maminka zase vedla leningradskou baletní školu. To byla taky fantastická ženská, v jednadvaceti šla do penze. A tahle krásná ženská mi říkala: „S babičkou už se nedá vydržet! Furt mě honí! Má tolik energie!“ A pak jí to nedalo, tak v třicetiletosti umřela, ale ještě v jednadvaceti předcvičovala baletkám, takže to byli takoví lidi, že si člověk se svým osudem říkal, kam se na ně hrabeme.

Ty knížky o tom makedonsko řeckém pohraničí, jak se jmenují?

„Graeco-Macedonian Bronzes“ se jmenuje ta jedna knížka, druhá se jmenuje „Thracians and their neighbours“, ta vyšla i v český verzi pod jménem Thrákové. Ale není moc dobrá, to jsem byl ještě zajíc a mnoho věcí jsem nevěděl.

Z jakých zdrojů jste čerpal, když jste psal „Jak se domluvit s jinými“?

Jednak z mojich zkušeností a jednak to chtěli, když byl ten devětaosmdesátý. Dokonce to po mně chtěli, když jsem byl v Americe, tak jsem tam taky učil trochu té mezikulturní komunikace. Přišlo mi to jako zajímavý pohled z dálky, trochu jsem to učil v institutu pro restaurátory ve srílanském Colombu, protože tam má Unesco školu. Tam jsem vedl zajímavý rozhovory s Indama, protože oni to berou tak, že památky jsou jako lidé. Narodí se a musí taky zemřít, proč je mumifikovat, když nepatří do tohoto světa. Tak jsem jim říkal, že by to bylo příliš sobecké, too selfish, že to je pouze pro nás a naši potomci by to neviděli, takže musíme nechat i našim potomkům, aby to viděli. Kroutil jsem se jak žížala, ale domluvit se s jinými lidmi jsem dokázal.

Takže jste čerpal ze svých zkušeností na cestách, ano?

Nejenom to. Když jsem učil v Paříži, tak jsem se tam sešel s těma lidma, co to dělali – Američani a Francouzi dělali intercultural communication. Ti byli ještě dobrý, ale pak se z toho stalo to „Jak zhlounout klienta“. Teď se to učí po celým světě jako business studies, ve smyslu jak nejlépe zblbnout našeho zákazníka, abychom v rámci mezikulturní komunikace dokázali cizáka zblbnout. Byl jsem pozvaný na nějakou konferenci, ale když jsem zjistil, která bije, tak jsem odjel. Naposledy to bylo v Linci, tam na to mají dokonce obor, kde se to studuje, čímž mě pěkně popudili...

Takže kurzy mezikulturní komunikace postupně nahradily kurzy, jak zblbnout klienta, je to tak?

Z jedné části. Možná, že jestli ještě budu příští rok učit, tak bych mohl ten kurs znova udělat, protože se obávám, že se to zase stane aktuálním. To, co jsem před těmi osmi lety sepisoval je o hodně jinak, protože ta technika zblbování se té doby zase velmi vylepšila. Vy jste ještě mladej, tak to tak nesledujete, ale až budete mít trochu odstup, přijdete na to. Každý rok se vymýšlí nový postup, jak zblbnout zákazníka nebo obchodního partnera, takže by můj čin byl o to významnější, ale nevím, jestli bych na to ještě měl, abych jel skutečně s dobou a se vším, protože některé metody zblbování jsou tak sofistikovaný... Víte, za bolševiků ti čerti měli sotva základní vzdělání, a byli primitivní, s těmi se žilo. Dneska mají ten nejlepší výcvik na nejlepší d'ábelské univerzitě. Budete se s tím muset konfrontovat, protože ať už se necháte zblbnout, nebo zabezpečíte své vědomí a nenecháte se zblbnout, budete to mít čím dál tím těžší...

Kdybych měl psát svoje paměti, asi bych je psal anglicky, německy nebo francouzsky. Všude jsem si skrz ten můj malý obor dokázal už v těch šedesátých let vytvořit vztahy, kamarády, který mám dosud.

Ještě k těm publikacím, napadá vás nějaký spis, co jsme si nezmínili, na který jste hrdý, o kterém byste chtěl vyprávět? Například Umění a Myšlení.

To si přečtete nebo si to prohlédnete a pak si o tom můžeme promluvit, protože je těžké vám o tom povídat předem. Někteří říkají, že lidstvo prochází vývojem a individualizací k určitému bystřejšímu myšlení.

Knihu Etruskové jsem dal do té knížky Umění a Myšlení, takže to ani nemusíte číst. Vztahy ve Středomoří a střední Evropě jsem sledoval celý život a díval jsem se vždycky na jih. Měl jsem vždycky, tendenci věci nejprve obejít a prohlédnout si je v klidu zvenčí, to je to sophrosyne. Třeba jak byly ty poslední volby, tak mě vždycky přišlo, že člověk si musí od všeho udělat odstup. Možná je to i trošku o té uměřenosti a přiměřenosti. Dle Aristotela, nejdůležitější lidské ctnosti. On nebyl tak blbej, ten Aristoteles.

Takže i když lidé v těchhle věcech často přehánějí, jako vždycky, je samozřejmě blbě bejt parazitem i asociálem, tohle já snáším těžko. Je to tak i s tím arabským světem a světem okolo nás. Tam jsem se trochu angažoval, protože jakmile na světě panovat tenhle sociální militantní darwinismus s tím, ať se ti ostatní podřídí, doufám, že je zřejmé, že nemám na mysli Araby, tak to jsem byl vždycky proti, různě jsem podepisoval různé petice, ale zase jsem si dával pozor, abych nešel do toho extrému, protože teď každěj řve na každýho něco jinýho. Já jsem se v těch kruzích, které to řeší, stal trochu známým tím, že podepíšu každou rezoluci, která není úplně pitomá. Dávám si ale všude pozor, abych to nepřehnal.

Taky se mi líbí, to jste možná četl, ty knihy s tím Assmannem (*Jan Assmann - německý egyptolog a religionista – pozn. autora*), jak tam má tu Maat a těch dvanáct základních přístupů z Egypta, že všechno je potřeba obejít a prohlédnout si, a ne si myslet, že vím všechno, když se na to koukám jen z jednoho úhlu. Někteří lidi mi vyčítají, že jsem kompromisník, na tom může bejt kus pravdy, ale každěj jsme nějakej.

Něco jsem taky pekl s Zelenýma, zajímal jsem se o Amnesty International, ale pak jsem se od nich stáhnul, protože začali bejt příliš selektivní. Když mi řekli, že Saudská Arábie je nejdemokratičtější země na světě, a proti tý nezmůžeme nikdy nic, tak mě naprdli...

Teď mám knížku, co má vyjít, tu bych vám vlastně mohl půjčit, je to něco podobného jako Umění a Myšlení, jmenuje se to „Vznik Evropy“. Nerozmnožujte to příliš, ještě to není poslední korektura, jsou tam překlepy.

Kapitola šestá

Rodinný život

My jsme nedokončili příběh vašeho manželství. Pokračujme, prosím.

My jsme spolu studovali. Ona se dostala na latinu, a na prehistorii a na archeologii byli jenom dva, takže to byly takové dva zvláštní ročníky. To jsem taky říkal. Doopravdy jsme se ale seznámili, jestli chcete ten příběh znát, když jsem si jí začal považovat. Vzal jsem jí jednou na lodičky, najeli jsme na jez, v tom jezu jsme se skoro udělali a ona se pouze smála. A to byl ten drápek, kterým si mě získala. Nejdřív jsme to nebrali moc vážně, pak jsem byl na vojně a před tou vojnou ne že bysme se úplně rozešli, ale nepřekročili jsme určité hranice. Byla to jiná doba, že spolu lidi nespali, ale vodili se za ruce. Jednou jsme se pohádali, když jsem chtěl emigrovat, a ona nechtěla jet za rodinou do Německa. Byli jsme ale celá rodina, děti, všechno, tak žádný rozvod – někteří to tak dělají a pak mají tři manželství...

Jak je možné, že když jste si třeba půl roku, rok chyběli, že jste si byli věrni a stále spolu?

Řekli jsme si, že se prostě nerozvedeme. Pak je tu taky otázka určité tolerance z obou stran. Když máte děti a vše okolo, tak se přece nerozvedete, ale když jste bez dětí, tak se můžete rozvést poměrně snadno. Potom je to velice jednoduché. Ale když máte děti... Syn se potom také musel rozvést, protože u nich to bylo opravdu zlé.

Bral jste manželku na vaše objevitelské cesty?

Když jsem chodil vykopávat, tak si pamatuju, když jsem kopal jednou v severních Čechách u Loun, že jsem jí tam vzal, ona spala v těch d'ourách. Jak měla v bříšku to miminko, bavilo jí to, bylo to těsně u řeky a byly ještě dobré poměry. Měli jsme radost a pro chleba jsme jezdili asi čtyři kilometry. Studovala latinu, dělala gramatiku edicí Komenského... Když jsme jeli trošičku dál, tak jsme měli babičku, co se nám starala o děti.

Babička z Vaší strany?

Její. Byla to hrdinná žena, která ve mně neviděla toho nejpořádnějšího chlapa, jakým bych měl podle ní být, ale když jsem jí vozil autem, tak to brala. Měla velký podíl na výchově našich dětí, když jsme oba se ženou pracovali, na plný úvazek a hodně courali po světě.

Když se vrátíme k tomu původnímu, vy jste vyprávěl, že vy jste byli s vaší paní manželkou v severních Čechách, kdy už byla poprvé těhotná. To bylo kdy?

No tak, dcera je ročník šedesát tři, syn je ročník šedesát dva.

Když jste začal být více v cizině, jezdila s vámi manželka?

Jak kdy. My jsme jezdili vždycky k moři k NDR nebo do Polska, to jsem koupil první auto v osmašedesátém, dalo se vzít do ruky a zvednout... Jednou jsme jeli se ženou na vodu a ona s tím zajela poněkud vedle, tak jsme to asi s pětiletým synem vytáhli z příkopu, bylo s tím hodně srandy. Vždycky jsme chvíli jezdili a pak někde zakotvili. Na Cejlon jsem jí vzít nemohl, ona se potom skamarádila a jezdila na zájezdy s učitelem. Když jsem jezdil s potápěčema, tak jsem jí taky nemohl vzít, protože se jí do toho moc nechtělo.

Takže jste mohli buď cestovat jeden, nebo druhý, ano?

No, a deset let pak nikdo. Osmdesátý léta ale už byly mírnější. Jezdili jsme, kam chtěla, třeba jsme jeli do Anglie, kam chtěla vždycky. Na konference se mnou moc nejezdila, ale cokoli, co bylo anglofonní, jí fascinovalo, to se mnou jela vždycky. Do Paříže také občas, ale západní Německo moc nemusela. O Bulharsko nikdy moc nestála, ale měl jsem tam svou vnučku, která se mnou vykopávala. Říkala, že je tam na ní moc horko, ale asi před dvěma lety jsme ještě spolu byli na Krétě.

Takže někdo z potomků se také zajímá o archeologii?

Slečna vnučka, která má bakalariát z klasické archeologie a teď získala spoustu grantů.

Myslím, že to přehnala, protože byla tak úspěšná ve psaní žádostí o granty, že ani nechodí do školy.

O které granty by se mohl zajímat budoucí archeolog?

Jedním z nich je GAUK – Grantová agentura Univerzity Karlovy, pak máme dva vnitrofakultní na filosofické fakultě, ty se musejí dávat studentům a nedají se použít na nic jiného. Jinde to mají tak, že peníze co zaplatí žáci za školu se musí dávat zase studentům. Taky si o to požádejte, na leccos můžete dostat grant snadno, tam ty peníze jen tečou. Na rozdíl ode mě máte tu sílu vrhnout se do svěrací kazajky systému. Já tím vždycky trpím. Snažte se taky trpět, abyste nezblblnul, když nebudete trpět v tý svěrací kazajce, tak zblbnete, a neříkejte, že ne. Protože místo toho říct, jak je to úžasný, musíte napsat hlášení, který s tím

grantem nemá nic reálně společného a znamená to dostat se do jejich slangu, který je naprosto nesmyslný.

Kde Vaše vnučka vykopává?

Kopala se mnou v Pistiru a pak se mnou kopala ještě jako malá holka v Mušově na jižní Moravě, tak jsem jí vychovával od dětství. Pak si pamatuju, že jsem jí špatně vázal copánek, když byla ještě malá. Až budete mít holku a budete jí muset česat, tak to poznáte. Pak jsem tam bral i vnuka, ale ten se tomu moc nevěnoval, byl spíš na fotbal, ale moc to nepřehání, protože ten jeho klub je v té lize na posledním místě. Někdy, když ho vidím s těma spartánskejma fanouškama, tak si říkám, že není v moc příjemné společnosti. Vnuky mám dva velký a dva malý. Nejmenší vnučce je pět let, malýmu vnukovi je sedm.

Jaké byly vaše děti?

Syn je významný doktor a měl velmi blízko k Havlovi, o kterého osobně pečoval. Byl primář na Kladně, a nehodil se na politiku, a tak protože jim vadil, sesadila ho z primariátu ředitelka nemocnice. Když byl u pana prezidenta, byl Václav Havel veselej, říká se, že mu prodloužil život, protože o něj opravdu pečoval. Syn pečoval o koně, a jeden na něj zaútočil a způsobil mu velmi těžký úraz hlavy. Dostal se z toho, to musím zaklepat. Když se to stane vašemu vlastnímu synovi, tak to vidíte hrozně nerad... Hodně se to zlepšilo, už má zase většinu své energie, co měl předtím.

Dcera prošla leččím, prošla Brontosaurama, což byla taková mládežnická organizace na ochranu přírody. Byla sekční šéf na ministerstvu pro ochranu přírody a odešla po neshodě s novým ministrem. Prošla celý východní blok. Dělala taky sociální práce s dětma, a rehabilitace kriminálních mladistvých.

Takže je oběma řádově okolo padesáti let?

Syn je mladší, tomu je sedmačtyřicet, dceři už je padesát, vzhledem k tomu, že jsem si pořídil obě děti před třicítkou.

Vaší vnučce, co dělá archeologii, té je kolik?

Pětadvacet. Měl jsem jí taky víc na starosti, když její maminka šla do práce, a když jsem úřadoval jako proděkan pro zahraničí, kde jsem začínal po těch bolševikách. Tak jsem jí tahal s sebou. Vždycky jsem s sebou tahal svou Aničku, i na výzkum do Mušova.

Na jakých univerzitách jste přednášel, které byste chtěl zmínit?

Určitě Tübingen, pak byla ta Vídeň, na měsíc Salzburg, Paříž, Montpellier, jezdil jsem na vykopávky a na konference na Východ, pak jsem si asi řekl, že jsem hodně unavený, třeba v sedmdesátých letech jsem měl až deset konferencí ročně. Když jsem učil ve Vídni a současně v Tübingen, tak jsem každý týden jezdil autem takový trojúhelník mezi Prahou, Vídni a Tübingen. To bych dneska chcípnul, to bych nezvládl.

Pokládáte se spíše za Čecha, nebo za Evropana? Říkal jste, že byste rád sepsal paměti ve více jazycích.

Tak já bych řekl, že asi obojí, já bych nerad mezi tím rozlišoval, myslím, že většina lidí na světě je dneska dvojjazyčnejch, i v těch bejvalejch koloniálních zemích jsou lidi dvojjazyčný, tak bych to tak nebral.

Cítím se být Čechem, to je podstatnější, ale cejtím se i Evropanem, což pochopíte zejména v Americe nebo na tom Blízkém východě. Evropanství znamená, že mám kamarády z Tübingen, že jsem se viděl se školou des annales, že jsem si povídal s Lévi-Straussem, že jsem si psal s Jean-Pierre Vernantem, že mám spoustu přátel v Anglii – jeden z nich mi sem umístil své děti, aby se taky někam podívali –, že jsem část života žil ve Francii... Tohleto mě pomáhalo držet se nad vodou.

Stejně tak to cítím s gruzínskejma rodinama, třeba ty tři sestry, co se u mě scházely, každá z jiného kontinentu, i to jsem považoval za součást svého osudu. Podaří-li se vám to, tak také budete trochu světoobčanem. Myslím si, že těm lidem, kteří mají tenhle světovej, „worldwide“, rozhled, to strašně pomůže. Dá vám to nadhled. Říkal jsem vám něco o těch Arabech z Tunisu, jak ten jeden taxikář pozval ty ostatní, aby se ode mě dozvěděli, jak to bylo s Hannibalem? Nebo jak na mě byli hodní v Iráku?

Musím říct, že se cítím nejenom jako Evropan, ale také jako občan tohoto světa. V těch částech, kde jsem byl, až po Indii a Cejlon, jsem měl šéfa Korejce, který byl zajímavý, sousedy jsem měl Číňany, dokonce i teď mám v Praze sousedku Číňanku... Jsem vděčný osudu, že mi tohle dopřál – a to jsem žil většinu života v kleci!

Když jsme v druhém ročníku na fakultě měli týdenní skupinový zájezd do NDR, tak se o tom hovořilo dva roky předem a dva roky potom. Dneska je to samozřejmost. Když jsem jel do Polska, měl jsem na 24 hodin propustku, takže jsem jel do Krakova a zpátky. To jsem teď zase jednomu známému psal do jednoho francouzskýho festschriftu (*viz výše, pozn. autora*), a také jsme si o tom potom mailovali. Vrtat díry skrze Železnou oponu bylo pro mnoho z nás jedním z hlavních životních úkolů...

Nikdy se na světě nad nikým nevyvyšujte. Vždycky jsem se svým oborem prošel proto, že jsem říkal: „Velice se zajímám o vaši starou kulturu, moc mě to zajímá, přijel jsem ji studovat.“ I Cejloncům, kteří byli naprosto blbí archeologové, jsem to říkal: „Our knowledge does not cover the same field“ (*Naše znalosti nepokrývají stejnou oblast – pozn. autora*). Vždycky jsem dal najevo, že se nikomu nebudu smát, protože o něčem vědí zase daleko víc než já. Tak jsem se poučil, i vy se poučíte...

Pak přichází podstatné zjištění, že všechno je na úkor něčeho jiného. Já měl ten čas proto, že jsem se s ním naučil zacházet, protože takové to tlachání, kdy se jenom tlachalo, tak jsem mnoho lidí naprd a odešel jsem. Místo tlachání jsem četl knížku nebo něco srovnával, naše generace měla tu výhodu, že koncentraci na jednu věc podporovala, protože moc alternativ nebylo, a když je toho dneska víc, musíte se zaměřit na něco, co chcete dělat, koncentrovaně. Jste v mnohem složitější situaci, než jsme byli my.

Vás bombardují, kdykoli jdete po ulici. Máte tam spoustu reklam, abyste si něco koupil, čtete noviny, co jsou většinou pseudozprávy, psaný tak, aby se to líbilo.

Řekl bych ale jako Evropan: Pryč od toho po evropsku! Je to v tom, že já evropské problémy vidím dva: Tím prvním je posranost. Lidi si zvykli na to, že to nějak bude a nemusí se o nic starat, necháme dělat Brusel, ať si dělá, co chce, a nebudeme se o moc snažit.

Druhý z problémů Evropy je takový: Američani mají své výhody, ale nikomu z nás se o tom nechce moc mluvit. Lidi se bojí Číňanů, tak jim raději nechávají prostor a čekají, jak to dopadne. Někdo to vnímá tak, že Evropa je Svatá říše národa německého, což rádi slyší pouze Němci. Evropa by měla být plná porozumění a ne se vzájemně okrádat. Je tu nedostatek odvahy řešit to, co by se řešit mělo. Spousta věcí se utajuje a skrývá.

V Evropě panuje určitá neschopnost vzájemného porozumění. Učte se více řeči, protože když si pustíte některé ideje skrze různé jazyky, vyznějí úplně jinak.

Je potřeba mít schopnost podívat se na problémy z více stran a nenechat se zblbnout, a neříkat, že i když to vidím z více stran, že se s tím stejně nedá nic dělat. Myslím, že jsem vám poslal svého čápa a žábu (*obrázek, o kterém prof. Bouzek vypráví níže – pozn. autora*)

Já jsem měl velkou výhodu jako Čech, protože pro Němce je těžký vstoupit do francouzské kultury. S Italama se domluvíte dobře, ale oni na to zase brzy zapomenou. Italové se na vás nebudou vytahovat, Řekové se na vás nebudou vytahovat, má to tu výhodu, že se nemusejí bránit proti českým imperialistům. Všude můžete vstoupit, když se naučíte řeči, můžete vstoupit do anglofonního prostoru, a i když si to přeložíte, zůstanete tím, co jste – protože dělat ze sebe něco jiného je směšné.

Poučil jsem se o hranicích každého z nás – svět je hodně šedý a hodně tmavošedý. Hodně je tmavošedých, ale někteří jsou i světlešedí; vedle velmi slušnejch lidí je místo, kam může proniknout zlo, a vedle zlejš lidí je kousek místa, kde ještě to dobrý přetrvá, což ale neznamená, že by se mezi něma mělo dělat rovnítko. Vždycky volíme mezi špatným a ještě horším, ale i přesto za to stojí chodit k volbám.

Nakonec bych ještě zmínil jednu věc, která mi v životě pomáhala. Nikdy jsem nebyl macho, takže jsem se vždycky uměl kamarádit s více ženskejma, což mi v tomhle světě pomáhalo. Jsou to trochu jiné bytosti, mají trochu jiný přístup, ale spoustu věcí se dozvíte jen když se bavíte s nimi. Od chytřejch ženskejch se taky dozvíte něco, co by jinak chybělo, protože to neumíte vidět. Neopovrhujte tím, je to poučné.

Jak jsou trochu jiný, a ono se to týká i chlapů, tak se o sobě vždycky dozvíte něco, když se zeptáte očima někoho jiného. Když se díváte jenom na sebe, tak se pro sebe ani o sobě nepoznáte. To je jedna ze základních vlastností, že já se taky občas koukám, jak mě vidíte vy; trochu se stydím, ale to k tomu patří. Ženský jsou jiné bytosti, pravda, ale to ještě neznamená, že člověk má být zženštilej, nemá se to přehánět, to je blbost. Některý ty megery by nás honily, abychom byly jako ženský, tak na to si taky dejte pozor. Nepřehánět.

Do této doby bych vám řekl ještě jednu radu, je to z jednoho obrázku, kde je žába, která je v zobáku čápa, drží ho za krk, aby jí nemoh spolknout, a ještě zadek jí čouhá. Což jsem dostal i s francouzským textem. „Jamais capituller!“ (*nikdy se nevzdávejte – pozn. autora*) To je jedna ze základních věcí v životě, že člověk nemá kapitulovat. Na to, abychom se posrali, budeme mít ještě spoustu dalších možností. Nemusíte každou využít! A můj osud mi říká, že i ti čerti se mnohokrát unavili, když člověk vydržel dýl než oni. I tyto bytosti se umořej a pak vás nechaj – bude to lepší, než to vypadalo na začátku.

A pak bych to řekl ještě tak, jak to říkal mistr Eckhart: „Strach a beznaděj jsou služebníci ďáblůvi.“ Platí to dneska stejně, jako to platilo tehdy. Tyhle démony nepouštějte do svého srdce.

Závěr

Vím, paradoxně, že moje "vědecká" otázka ze strany 6 se zdá být marginální tvář v tvář zásluh a výsledků archeologického bádání mého narátora, pravda je ovšem taková, že profesor Bouzek přesně vymezil sám sebe způsobem, který Jan Kašpar předpokládal. Každý slušný člověk, který má za sebou nadstandardní životní výkon se nerad chváí. Největší porci práce jsem tedy měl ne s přepisem výpovědi narátora, ale s tím, jak ponechat jeho vyprávění přesným, aniž bych používal jeho "sebedestrukci".

Jan Bouzek je do té míry skromný, že bylo mnohdy obtížné učinit z relativizace jeho celoživotní práce smysluplné a objektivní sdělení. Nechci zmiňovat to, že narátor nerelativizoval pouze sebe, ale takřka celou českou a moravskou archeologii. Všechny tyto odsudky jsme po dohodě s panem profesorem vyškrtali. Géniové nedovedou nebýt vtípní a neposuzovat své úspěchy s nadhledem, humorem a přirozeným odstupem.

Použitá Literatura

Bouzek Jan in Řádní členové učené společnosti, [online] z <http://www.learned.cz/cz/clenove-ucene-spolecnosti/radni-clenove-ucene-spolecnosti/bouzek-jan.html>, 25. 6. 2013

ČERNÁ, Lucie: *Fragmentsy jednoho věku: Životopisná zpověď Zdeňka Pince*. Praha, FHS UK, 2009.

Emeritní profesori in Emeritní profesori, hostující profesori, tituly in memoriam, [online] z <http://www.cuni.cz/UK-1072.html>, 25. 6. 2013

Festschrift in The Free dictionary, [online] z <http://www.thefreedictionary.com/festschrift>, 25. 6. 2013

KAŠPAR, Jan. *Teoretické minimum*. Z kursu Smysl rozhovoru a úskalí jeho přepisu, pouze v elektronické podobě.

Přečtená literatura

BOUZEK, Jan: *Jak se domluvit s jinými*, Praha: Triton, 2008

BOUZEK, Jan, KRATOCHVÍL, Zdeněk: *Od mýtu k Logu*, Praha: Herrmann a synové, 1994

BOUZEK, Jan, ONDŘEJOVÁ, Iva: *Řecké umění*, Praha: Akademie múzických umění, 2004

BOUZEK, Jan, KRATOCHVÍL, Zdeněk: *Řeč umění a archaické filosofie*, Praha: Herrmann a synové, 1995

Přílohy

1. – Jehlan, který prof. Bouzek popisuje v kapitole 5.

PLATE

30

MAGIC CONE

2. Obrázek s žábou a čápem, zmiňovaný v kapitole poslední.

